

RIO Rörelsefolkhögskolornas
intresseorganisation

50
ÅR

1963 – 2013

FOLKHÖGSKOLOR I RÖRELSE

ALBIN Alma **Angered** Arbetarrörelsen
Axevall **BERGSLAGEN**
Birkagården **Bona** Bosön **BOTKYRKA**
Braheskolan **Visingsö** **BRUNNSVIK**
DALKARLSÅ Edelvik **Eslöv** Finska
Framnäs **FRIDHEM** Furuboda
Färnebo Geijerskolan Glimåkra
GLOKALA Hagaberg **HELLIDEN**
HELSJÖN Hjo **HJÄLMARED**
Hvilan **Hyllie** **Park** **HÅLLAND**
Hällefors **Härnösand** Hästporten
Jakobsberg **JUNE** **JÄMSHÖG**
Kaggeholm **Kalix** Karlskoga **Kista**
Kvarnby **KVINNOFOLKHÖGSKOLAN**
Leksand **Lidingö** **LILJEHOLMEN**
LILLSVED Litorina **LJUNGSKILE**
Långholmen Malmfälten **MALMÖ**
MARIANNELUND Marieborg
Markaryd **Medlefors** Mellansel

FOLKHÖGSKOLOR I RÖRELSE 1963–2013

RÖRELSEFOLKHÖGSKOLORNAS Intresseorganisation, RIO, bildades 1963. RIOs styrelse tillsatte under 2011 en jubileumsgrupp som bl.a. fick i uppdrag att svara för denna 50-årsskrift att presentera på RIOs kongress 2013. Gruppen har bestått av Kerstin Gröning från RIOs styrelse och de tidigare ledamöterna av styrelsen Tage Johansson, Carl-Olof Nilsson och Klas Sjögren samt RIOs organisationschef Eva Önnesjö.

ÅR 2003 firade Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation 40-årsjubileum. Då presenterades en jubileumsskrift, utarbetad av RIOs tidigare ordförande Bengt Gunnemo. Han beskrev utförligt bildandet av RIO och när RIO nu ger ut en skrift till sitt 50-årsjubileum är innehållet koncentrerat till att beskriva RIO utifrån dagens situation och de förhållanden som påverkat folkhögskolorna och därmed RIO under senare år.

Ambitionen har varit att berätta om den verklighet som rörelsefolkhögskolorna befinner sig i 2013 och de förändrade villkor skolorna fått efter det att staten överlämnat till folkbildningen att själv forma sina villkor utifrån de krav på målstyrning och kvalitetsredovisningar som ersatt det tidigare regelsystemet. Skolorna befinner sig i en ständigt pågående process och det har betytt att uppdragen och villkoren också för RIO hela tiden ändras. I skriften hoppas vi läsaren ska kunna följa utvecklingen och förstå de förutsättningar som funnits och finns för RIOs olika ställningstaganden.

Det är naturligtvis inte möjligt att beskriva allt som hänt, lika lite som det går att avgränsa vad RIO gjort i förhållande till andra aktörer inom folkbildningen. Det här är bara en liten del av historien.

Ett antal personer som funnits med i RIO eller arbetat nära organisationen medverkar med egna inpass i skriften. Vi har också bett författaren och före folkhögskolerektorn Stewe Claeson att ge sin personliga bild av folkhögskolan. RIOs ordförande Kent Johansson tar utgångspunkt i historien för sin vision om RIOs uppgifter och roll i framtiden. Vi tackar för de synpunkter, tankar och utmaningar som de lämnat.

RIO HAR FÅTT STÖD från Stockholms Arbetareinstitutsförening till tryckningen av jubileumsskriften. För layout och formgivning svarar Sandra Berg.

Folkhögskolor i rörelse hoppas vi ska läsas av många och därmed bidra till att öka förståelsen för och insikten om rörelsefolkhögskolorna. För mer information om RIO hänvisar vi till RIOs hemsida www.rio-org.se.

RIOS JUBILEUMSGRUPP

INNEHÅLL

VI BEHÖVER FLER FOLKHÖGSKOLOR	6
RIO ÄR INTE BARA EN STAD	9
FÖRNYELSE AV TRADITION	11
RIOS NYA ROLL	12
STATENS KAKA...	15
DELA PENGAR	17
Lika för alla	18
Moms – en het potatis	20
REGIONALT STÖD	21
Samhällsstödsmodellen	22
VI VILL BLI FLER, ELLER...	24
SPARA PENGAR	26
FLER BEHÖVER FOLKHÖGSKOLAN	27
OPINION OCH PÅVERKANSARBETE	29
Riksdagen	30
Uppvaktningar	30
Remisser	31
Folkbildningsforskning	31
Intern information	33
Hemsida	33
UTVECKLING GENOM SAMVERKAN	35
ATT STYRA EN FOLKHÖGSKOLA	36
Vad vill folkhögskolans styrelser förbättra?	37
ATT LEDA EN FOLKHÖGSKOLA	38
Folkhögskollärlinjen	40
JÄMLIKHET OCH DELAKTIGHET	41

STATUS, STYRKA OCH SJÄLVFÖRTROENDE	42
KVALITETSSÄKER VERKSAMHET	44
Vad tycker folkhögskolans deltagare?	46
ALLA HAR INNEBOENDE RESURSER	47
FOLKHÖGSKOLAN I UTBILDNINGSSYSTEMET	48
KULTURENS STARKA STÄLLNING	50
FÖRREHABILITERING AV LÅNGTIDSSJUKSKRIVNA	51
REGIONALA KOMPETENSPLATTFORMAR	53
UTVÄRDERINGAR OCH ANALYSER	55
MEDLEMSORGANISATIONEN FOLKBILDNINGSRÅDET	56
Studeranderättsligt råd	57
Informationstjänsten	57
Folkbildningsnätet	57
INTERNATIONELLA ARENOR	58
FOLKBILDNINGSINSATSER	60
RIOS MEDLEMMAR 2012	63
STYRELSE OCH REPRESENTANTSKAP	64
RIOS CHEFSTJÄNSTEMAN	66
RIOS ORDFÖRANDE	66
RIOS KANSLI	67
AV RIO NOMINERADE LEDAMÖTER	
I FOLKBILDNINGSRÅDETS STYRELSE	67
PRAT I KORRIDOREN	68

Åke Göransson	14	Lars Svedberg	39
Anne Marie Brodén	16	Carola Gunnarsson	54
Ants Viirman	23	Britta Lejon	59
Britten Månsson-Wallin	28	Lena Hallengren	62
Lars Hjertén	34		

SOM
JAG SER
DET

KENT JOHANSSON
RIOs ordförande

VI BEHÖVER FLER FOLKHÖGSKOLOR

DET ÄR VIKTIGT att känna till sin historia för att förstå och se de nya utmaningar som framtiden kräver. Så har vi också tänkt när vi gjort jubileumsboken *Folkhögskolor i rörelse*. Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation firar 2013 sitt 50-årsjubileum. Men folkhögskolan är mycket äldre än så. Om fem år är det dags att uppmärksamma en skolform som 2018 har verkat i 150 år.

FOLKHÖGSKOLANS bildnings- och verksamhet är till sin kärna lika modern och nödvändig idag som den var på pionjärtiden. Det som startade som enstaka lokala folkhögskolor med egen organisation och egna bestyrelser är idag 150 unika skolor drivna av nationella folkrörelser, lokala och

regionala föreningar, lokalt självstyrande grupper samt regioner och landsting.

Den svenska folkhögskolan är mer aktiv och mer omfattande än någonsin. Varje år deltar över 200 000 personer i långa och korta kurser, kulturprogram och öppen folkbildning. 28 000 av dem går i folkhögskolans långa allmänna och särskilda kurser.

FOLKHÖGSKOLAN utgör idag en egen skolform i det nationella skolsystemet. Inom RIO samlar vi 107 folkhögskolor som genom sina huvudmän är brett förankrade i civilsamhällets olika organisationer. RIOs prioriterade frågor har under den gångna kongressperioden handlat om resurser, idéfrågor, opinionsbildning och

ledarskap. Vilka är då utmaningarna inför den närmaste framtiden?

RIO VILL fortsättningsvis inom sina led rymma en mångfald av idéer, organisationer och grupper som kan vara med och bredda svensk folkhögskola och därmed också bidra till att utveckla det mångkulturella samhället. Vi måste bli ännu mer öppna för att människor med olika bakgrund genom folkhögskolan erbjuds ett avstamp i det svenska samhället. Vi behöver fler folkhögskolor för att kunna möta ett ökat behov av folkbildning inte bara bland nya svenskar utan också bland unga vuxna som vill läsa in sin grundläggande behörighet, odla och utveckla ett intresse eller skaffa sig en

BILD: ALEXIS FAM

RIO vill att folkhögskolan, som hittills framför allt ägnat sig åt humaniora, estetisk verksamhet och samhällsvetenskap, också folkbildar om naturvetenskap.

yrkesutbildning. Den blandning av åldrar, förutsättningar, utbildningsnivåer, etnicitet och erfarenheter som möts på folkhögskolan borgar för en utveckling mot större förståelse, solidaritet och tillit.

RIO VILL ARBETA vidare med att stärka folkhögskolans identitet och kännetecken genom att beskriva och värna den egna skolformen. För att visa på folkhögskolans möjligheter krävs fördjupade kontakter med regering, riksdag samt departement och institutioner inom olika politikområden. Det handlar också om att arbeta regionalt och lokalt för att tydliggöra folkhögskolans mångfasetterade verksamhet i både kulturplaner och kompetensplattformar. I EU-sammanhang

ska folkhögskolornas kurser kunna relateras till annan utbildning med hjälp av EQF/NQF-systemet och på Europanivå, liksom på den större internationella arenan, gäller det att kämpa för folkbildningens plats i policydokument, program och bidragssystem.

I VÅR GLOBALISERADE värld där den naturvetenskapliga och tekniska utvecklingen bara går snabbare och snabbare blir det allt viktigare att förstå sammanhang och odla ett kritiskt förhållningssätt. Hur kan vi möta klimatförändringarna? Hur kan vi, enskilt och tillsammans, skapa ett hållbart samhälle i en ständigt föränderlig tillvaro? RIO vill att folkhögskolan, som hittills framför allt ägnat sig åt humaniora,

estetisk verksamhet och samhällsvetenskap, också tar sig an folkbildning om hur naturvetenskaplig forskning förändrar livsbetingelser och samhällsstrukturer, hur nya digitala möjligheter påverkar vardagen och hur biologins landvinningar skapar förväntningar om en bättre värld för alla. För att så ska ske ser RIO behov av stora fortbildningsinsatser för folkhögskolans lärare.

RIO VILL FORTSATT stärka folkhögskolorna som självskrivna arenor för civilsamhällets kultur- och samhällsdebatt. Det är dessutom viktigt att alla folkhögskolans deltagare ges bättre möjligheter att öva sig i att uttrycka egna idéer och värderingar med konstens alla språk.

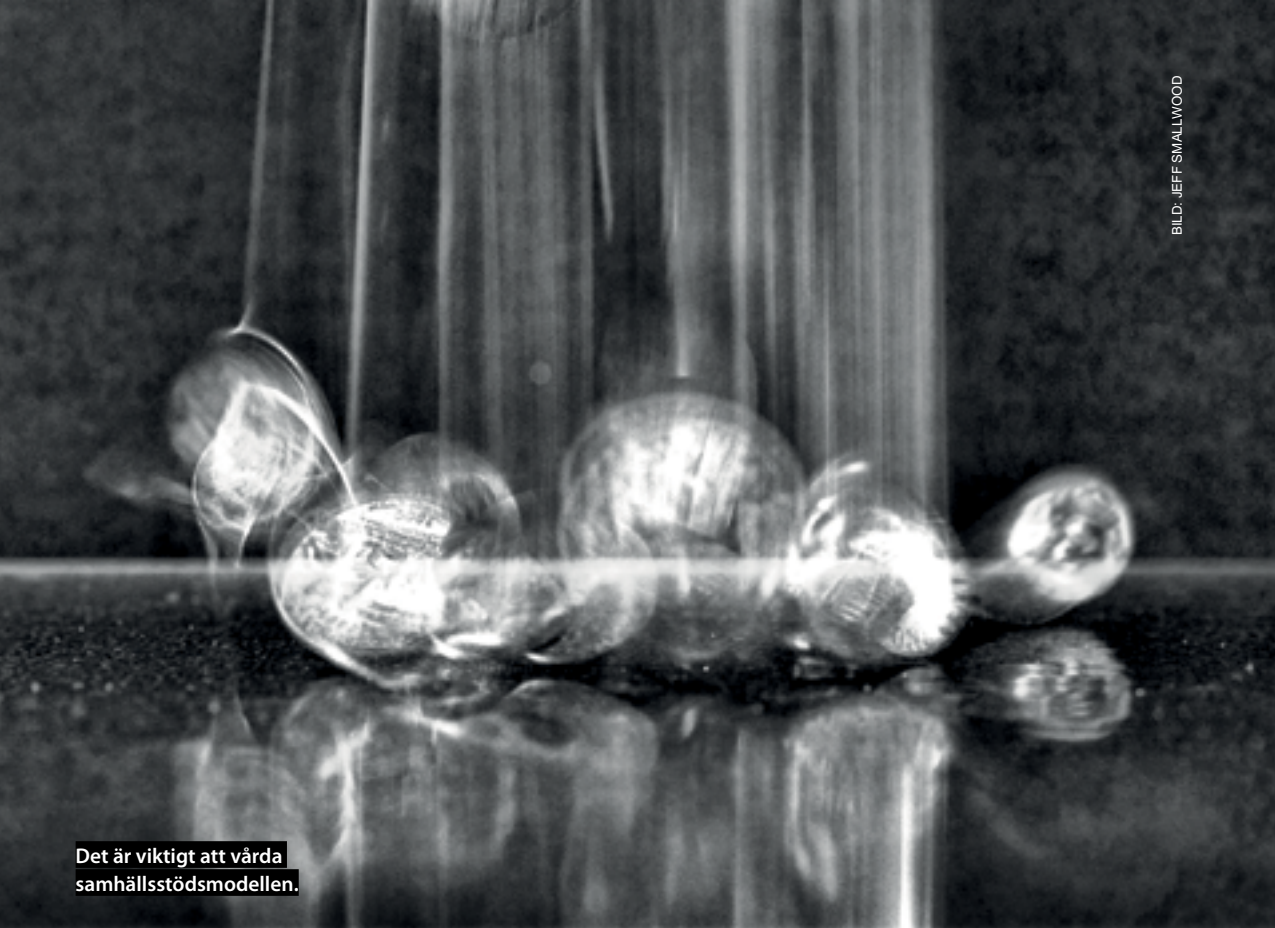

BILD: JEFF SMALLWOOD

Det är viktigt att vårda samhällsstödsmodellen.

Folkhögskolor med internat är en förutsättning för de riksrekryterande kurserna men också för unga vuxna som får prova på ett första eget boende. För en del deltagare ger internatet dessutom en möjlighet att komma bort från tidigare destruktiva miljöer. Om folkhögskolans internat ska kunna fungera och utvecklas krävs ett nytänkande när det gäller bidragstilldelning. De ekonomiska anslagen till rörelsefolkhögskolorna har under senare år minskat. Det är därför viktigt att vårda den samhällsstödsmodell för folkhögskolorna som innebär ett rättvist system för fördelning av offentliga anslag från både nationell, regional och

lokal nivå. 2011 gick 68 av 107 rörelsefolkhögskolor med underskott i den statsbidragsberättigade folkhögskoleverksamheten.

MED 23 NYA folkhögskolor sedan 1991, utan egentlig resursförstärkning till folkbildningen, och många organisationer som idag vill starta nya folkhögskolor, krävs ett ökat generellt stöd. RIO vill verka för förbättrade ekonomiska villkor för folkhögskolorna men också för att fler deltagare ska få möjlighet till bildning och kompetens. Två viktiga förändringar ser vi från RIO som angelägna; dels att regering och riksdag på ett tydligare sätt ska kunna prioritera

resurser direkt till skolformen folkhögskola, dels att det ska vara möjligt för ungdomar och vuxenstuderande att, utifrån individuella önskemål, kunna välja folkhögskola jämte andra skolformer.

MÅNGA FLER, än vi i dag kan ta emot, ser folkhögskolan som den önskvärda utbildningsvägen för att stärka sina framtidsutsikter. Det är en utmaning som vi inom RIO har all anledning att ta på allvar. Vi måste fortsätta kämpa för rimliga ekonomiska villkor och för att på ett tydligt sätt formulera de bärande idéer och värderingar som formar folkhögskolans pedagogik och skolform.

Harald Wollstad, tillsammans med Hilding Friman, tog initiativet till RIO 1963.

RIO ÄR INTE BARA EN STAD

RIO, Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation, bildades den 1 september 1963 på initiativ av rektorerna Hilding Friman på Wendelsbergs folkhögskola och Harald Wollstad på Ljungkile folkhögskola genom ett upprop till landets rörelseägda folkhögskolor. Till rörelsefolkhögskolorna räknas folkhögskolor som drivs av folkrörelser, organisationer, stiftelser och föreningar men inte de folkhögskolor som har offentliga huvudmän. Den ekonomiska situationen för rörelsefolkhögskolorna var under denna tid allvarig och framtiden för många folkhögskolor kändes osäker. Initiativtagarna föreslog att en huvudmannaorganisation skulle bildas med uppgift att föra skolornas talan inför anslagsgivande myndigheter.

RIO skulle vara en organisa-

tion med uppgift att tillvarata rörelsefolkhögskolornas ekonomiska intressen. Men skolornas rektorer och styrelser fick i och med att RIO bildats också ett forum för att föra samtal och driva opinion om folkbildningsfrågor. Skolorna delades in i grupper utifrån huvudmannatillhörighet och varje huvudmannagrupp valde två ledamöter i RIOs representantskap (motsvarande dagens styrelse).

ORGANISATIONEN av folkbildningen förändrades helt 1991 när Skolöverstyrelsen, som varit myndighet bl.a. för folkbildning och vuxenutbildning, försvann. Folkbildningen bildade själv en ideell förening, Folkbildningsrådet, som fick i uppgift av staten att fördela statsbidraget till studieförbund och folkhögskolor. RIO blev en

av tre medlemmar i Folkbildningsrådet, de övriga var Folkbildningsförbundet och Landstingsförbundet (idag Sveriges Kommuner och Landsting). RIO var synnerligen aktiv i utformandet av Folkbildningsrådet genom sin styrelse och den dåvarande kanslichefen Lasse Magnusson.

DEN NYA organisationen av folkbildningen krävde ett förändrat RIO och i de nya stadgar som antogs 1991 försvann huvudmannagrupperna. Numera har RIO kongress vartannat år och åren däremellan hålls en verksamhetskonferens. Styrelsen, som väljs direkt av kongressen, består av ordförande och elva ledamöter. Därutöver är RIOs verkställande tjänsteman självskriven ledamot av styrelsen.

”BEROENDET AV ANDRA MÄNNISKOR,
INTE FRIHETEN FRÅN DEM, ÄR VAD
SOM GÖR OSS TILL MÄNNISKOR.”

Göran Rosenberg

”BILDNINGENS SÄRART HANDLAR
OM ATT UTVECKLA EN PERSONLIG
RENTAV SINNLIG RELATION TILL
KUNSKAP DÄR TILL OCH MED
FANTASIN KAN RYMMAS.”

Bengt Göransson

”KULTUREN HAR EN OMISTLIG
BILDNINGSUPPGIFT NÄR DET
GÄLLER ATT BIDRA TILL ATT STÄRKA DE
MENINGS- OCH IDENTITETSBILDANDE
PROCESSERNA I ETT SAMHÄLLE
I TURBULENT OMVANDLING.”

Bengt Kristensson

FÖRNYELSE AV TRADITION

DEN STATLIGA REGELSTYRNINGEN utövad av Skolöverstyrelsen (SÖ) avskaffades 1991. Det var en omvälvning för folkhögskolorna, men även för RIO som intresseorganisation. Idén om en målstyrd folkbildning infördes, både utifrån folkhögskolans egna mål och utifrån statens syfte med statsbidraget. I regeringens proposition angavs den principiella utgångspunkten att ”folkbildningen ska vara fri och frivillig och styra sig själv” (prop. 1990/91:82). Samma hållning återkom även i 1998 års folkbildningsproposition.

FÖRÄNDRINGEN 1991 var genomgripande. Det var inte bara att en statlig myndighet SÖ ersattes av ett ideellt Folkbildningsråd (FBR), skapat av folkbildningens företrädare. För skolorna upphörde den reglerade formen för folkhögskolornas inre organisation (t.ex. skolråd, kursråd och lärarråd), samt formen för studerandeinflytande och studeranderätt. De senare frågorna blev åter uppstramade och reglerade 20 år därefter. Behörighetsreglerna för lärare och rektorer upphörde att gälla. Rektorsbefattningen med dess rättigheter och skyldigheter försvann formellt sett och allt ansvar lades på folkhögskolans styrelse.

RIO FÖRORDADE 1991 års folkbildningsrevolution. Den djärva lösningen med ett eget folkbildningsråd var dock dåvarande utbildningsministern Göran Perssons idé. RIO var starkt pådrivande för att förverkliga det nya Folkbildningsrådet på en extremt kort planeringstid – första halvåret 1991. Men

redan innan tanken om ett Folkbildningsråd föddes, hade RIO formulerat uppfattningen att statens regler, föreskrifter och administrativa beslut skulle minimeras. Ett utökat ansvar skulle läggas direkt på folkhögskolestyrelserna.

PLÖTSLIGT BLEV en rad folkhögskolefrågor lokala skolfrågor. Två nya, stora områden att behandla gällde lärarlöner och lärarnas arbetstid. Dessa frågor skulle nu hanteras i lokala förhandlingar från att tidigare ha varit statligt reglerade. Behovet av arbetsrättsligt stöd till skolorna växte och RIO rekommenderade skolorna att ansluta sig till arbetsgivarorganisationen SFO, som senare blev Arbetsgivaralliansen.

DEN NYA FRIHETEN gjorde att skolorna och deras styrelser måste ta beslut i en rad nya frågor. Från 1991 kom folkhögskolorna att utvecklas i olika riktningar. Några höll i det längsta fast vid den gamla och beprövade ordningen. Oförändrad organisation, samma arbetstidsmätt och stabila lönetrappor. Andra och inte minst de nya skolorna, kastade sig ut i ett förändringsarbete, ett nytänkande som ibland kunde sluta i uppslitande konflikter på skolan. Även om de arbetsrättsliga frågorna hänsköts till Arbetsgivaralliansen, så kvarstod en viss oklarhet om det var RIO eller Folkbildningsrådet som skulle stödja skolorna i den nya situationen utan SÖ och dess regelverk. Efter en tid blev det dock i huvudsak Folkbildningsrådet som tog på sig både den rådgivande och reglerande rollen visavi folkhögskolorna.

"RIO UPPMANAR SKOLORNA
ATT BILDA NÄTVERK FÖR ATT
TILLSAMMANS ARBETA MED
GEMENSAMMA FRÅGOR."

RIOS NYA ROLL

RIO BILDADES för att bevaka frågor som rör folkhögskolornas ekonomi och det är alltså viktiga uppgifter för RIO. Det har gällt att värna ett rimligt statsbidrag men också landstingsbidragen och momsens har varit viktiga frågor att bevaka. RIO arbetar dessutom för att skapa opinion och påverka samhället inom för skolorna angelägna områden samt svara för gemensamma utbildnings-, utvecklings- och utvärderingsfrågor. Att stärka styrelser och rektorer har under senare år blivit ett av RIOs prioriterade verksamhetsområden.

Den nya situationen efter 1991 förändrade också RIOs egen roll som intresseorganisation. Förutom att RIO initialt var pådrivande i bildandet av Folkbildningsrådet, så skapades därmed en ny organisation som RIO kunde och borde påverka utifrån ett medlemsintresse. Avregleringen innebar dessutom att ett antal frågor nu blev både möjliga och nöd-

vändiga att förhålla sig till. En del av dessa var arbetsrättsliga och krävde en ny arbetsgivarorganisation anpassad för folkhögskolornas problem. En ny och central fråga för både RIO och Folkbildningsrådet var naturligtvis statsbidragssystemet, bidragsfördelningen och regler kring denna.

RIO HAR HELA TIDEN varit en liten organisation utan stora personalresurser. Därför har styrelsen varit operativ och ledamöterna har särskilda ansvarsområden som bidragsfrågor, informations- och opinionsbildning, internationella frågor etc. Kansliet består idag (2013) av två heltidstjänster, en organisationschef och en administrativ samordnare. Därutöver köper RIO en del tjänster bl.a. från Folkbildningsrådet. Från 2012 svarar RIO för folkhögskolornas internationella och EU-relaterade folkbildningsarbete, genom Folkbildning – Learning for

Active Citizenship (FOLAC), med två anställda.

RIO är en av tre medlemsorganisationer i Folkbildningsrådet. En av uppgifterna har varit att nominera två ledamöter med oväld till rådets styrelse. Därtill är RIOs ordförande adjungerad i Folkbildningsrådets styrelse och ledamot av Folkbildningsrådets valberedning. Kopplingen mellan RIO och Folkbildningsrådet har varierat genom åren. I första skedet bildades inom Folkbildningsrådet en folkhögskoledelegation med representanter från RIO-skolorna och landstingshögskolorna och med omfattande befogenheter att besluta i folkhögskolefrågor. Från 1994 förändrades delegationen till en folkhögskoleberedning som hade som uppgift att bereda de frågor som skulle beslutas i rådets styrelse eller av dess kansli. Efter 1999 har beredningen också försvunnit. Folkbildningsrådet kan nu kalla till sig särskilda rådgivande och beredande arbetsgrupper i

BILD: SANDRA BERG

Kansliet finns idag i Folkbildningshuset
på Rosenlundsgatan 50 i Stockholm.

speciella frågor. Dessutom har regelbundna medlemssamråd införts där Folkbildningsrådet möter sina medlemmar – RIO, Folkbildningsförbundet och Sveriges Kommuner och Landsting – kring frågor som är av mer övergripande och principiell karaktär.

MEDLEMSUPPDRAG som lagts på Folkbildningsrådet är Folkbildningsnätet (FBN), Folkhögskolornas informations-tjänst (FIN), Folkbildning – Learning for Active Citizenship (FOLAC) samt Folkhögskolornas studeranderättsliga råd (FSR). Medlemsuppdraget för FOLAC överfördes från 2012 till RIO.

RIO diskuterade om arbetsgivarfrågorna skulle lösas inom eller utanför RIO. Eftersom RIO saknade nödvändig kompetens rekommenderades skolorna att ansluta sig till Arbetsgivaralliansen. RIO samverkar idag med Arbetsgivaralliansen bl.a. om styrelseutbildning.

RIO hade under många år en särskild relation till Folkbildningsförbundet. RIO och Folkbildningsförbundet utsåg adjungerade ledamöter i varandras styrelser. Systemet upphörde 2002.

RIO OCH Landstingsförbundet blev 1991 huvudansvariga för den rektors- och huvudmannakonferens som tidigare anordnats av Skolöverstyrelsen. Från 1992 ingick också Folkbildningsrådet i arrangörgruppen och från 1996 tog rådet över hela ansvaret. Det blev då angeläget för RIO att inbjuda till egna huvudmannakonferenser. Den första RIO-konferensen hölls 1999. Dessa huvudmannakonferenser, senare verksamhetskonferenser, har haft stor betydelse för att ventilera folkbildningsfrågor. Genom åren har rektorer och ordförande från folkhögskolorna på huvudmannakonferenserna samtalat om stats- och landstingsbidrag, studiebidrag,

kvalitetsfrågor, arbetsgivarfrågor, internationella frågor, flexibelt lärande och mycket mera.

RIOs styrelse och kansli har många kontakter med rörelsefolkhögskolorna runtom i landet. Det sker bl.a. genom att styrelsen lägger vissa sammanträden på olika folkhögskolor och då också bjuder in representanter från närliggande skolor. RIO uppmanar också skolorna att bilda nätverk mellan sig för att tillsammans arbeta med gemensamma frågor t.ex. att synliggöra folkhögskolorna i regionala kompetensplattformar och kulturplaner. Nätverken kan vara geografiska, ideologiska eller för speciella folkbildningsuppgifter.

RIOS VERKSAMHET finansieras genom medlemsavgifter. Medlemsavgiften består av en grundavgift lika för alla samt en procentuell avgift grundad på respektive folkhögskolas statsanslag.

BILD: NASA S MARSHALL SPACE FLIGHT CENTER

Förverkliga en vision

VID RIOS KONGRESS 1998 sade jag bl.a. i mitt inledningsanförande:

Som RIO-skolor står vi i ett folk-rörelsesammanhang; nationellt, regionalt eller lokalt. Rörelser som bär på en vision, men idag för det mesta skriver sin historia. Jag är helt övertygad om att vår uppgift och vårt ansvar är att ställa frågor om den morgondag som vi i vår verksamhet redan skapar nu... Vi måste våga börja samtala om vad vi vill och inte bara om vad som är möjligt. Annars kommer vi in i en ond spiral där vi gör det vi kan för att vi kan det vi gör. Då om någonsin riskerar vi att köras över av vår egen historia.

VARFÖR TAR JAG FRAM detta gamla citat? Därför att RIOs uppgift framgent är att föra ett inre samtal för att utåt kunna kommunicera vad folkbildning är. Ett uttryck jag själv mer

och mer börjat använda är att folkhögskola "gör skillnad". Att göra skillnad innebär att skaffa ett nytt språk och nya tolkningsnycklar till vardagslivet. Att göra skillnad är att ge ungdomar möjlighet att söka nya uttrycksmedel för att både utmana och förstå det utanförskap som andra säger att de befinner sig i. Att göra skillnad är att bistå dem som frivilligt eller ofrivilligt har fått mer fritid genom att erbjuda möjlighet till ny kunskap och förverkligande av gamla drömmar.

Det effektivaste sättet är att gemensamt ställa frågan "gör vi skillnad" och "för vem gör vi skillnad"? Då kombinerar vi både profil och vision.

**ÅKE
GÖRANSSON**
f.d. ordförande
RIO

**"ATT GÖRA SKILLNAD
INNEBÄR ATT SKAFFA
ETT NYTT SPRÅK OCH
NYA TOLKNINGS-
NYCKLAR TILL
VARDAGSLIVET."**

BILD: ADAM FOSTER

STATENS KAKA...

STATEN HAR I UTREDNINGAR och propositioner uttalat sitt stöd för en fri och frivillig folkbildning och genom statsbidrag stött studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet. Fram till 1991 styrde staten via Skolöverstyrelsen med ett regelsystem. Folkbildningspropositionen 1991 uttalade att folkhögskolan skulle målstyras och därmed skulle de detaljerade regler som tidigare funnits inte längre behövas. RIO hävdade att en målstyrning också fordrade treåriga budgetperioder och lyckades efter ett intensivt påverkansarbete få ett beslut om detta i riksdagen.

Men ofta har de särskilda satsningar som staten gjort riktats till särskilda målgrupper eller särskild verksamhet och därmed legat utanför ordinarie stöd. RIO har i detta läge arbetat för att dessa anslag ändå skall fördelas av Folkbildningsrådet. Under senare år har folkhögskolan tillförts särskilda medel för Kunskapslyftet, insatser riktade till arbetslösa, studiemotiverande kurser för unga arbetslösa, flexibelt lärande samt för informationsinsatser om EU.

REDAN 1992 upphävdes beslutet med treåriga budgetperioder och folkbildningsanslaget föreslogs dessutom drastiskt minskas med 300 miljoner kr (ca 15 %). Det ledde till stora manifestationer och demonstrationer och RIO konstaterade att aldrig tidigare har press, radio och tv handlat så mycket om folkhögskola och folkbildning. Resultatet för folkhögskolan blev extra anslag som var större än den föreslagna nedskärningen. Men det var delvis riktade medel till insatser för arbetslösa och låg alltså utanför ordinarie folkbildningsanslag.

RIO HAR SOM PRINCIP att de medel som staten tillför till folkhögskolan så långt som möjligt ska ligga inom folkbildningsanslaget och att statsbidraget måste vara så stort att det går att bedriva folkhögskoleverksamhet utan att vara beroende av annan

I ANSLUTNING till den statliga utvärderingen av folkbildningen, SUFO2, initierade RIO en undersökning som syftade till att samla in, sammanställa, analysera och värdera de ekonomiska förutsättningarna för de olika folkhögskolorna. Ekonomiundersökningen gav som resultat att statsbidraget till folkbildningen 2006 räknades upp. Men utvecklingen har därefter åter varit negativ för folkhögskolan och 2013 är behovet stort för ökade generella offentliga bidrag om kvaliteten i utbildningen ska kunna behållas.

I ANSLUTNING till den senaste statsbidragsrevisionen har RIO arbetat för att folkhögskolor ska likabehandlas oavsett huvudman och organisationsform. Här tas också frågan om effekten av de gemensamma samhällsbidragen från stat och landsting/regioner upp. RIO förordar en samhällsstödsmodell som på samtliga nivåer likställer rörelsefolkhögskolor med landstings- och regionskolor.

BILD: FLICKR

Alla människor är viktiga

ALLTFÖR MÅNGA människor upplever hur dörrarna till arbetsmarknaden aldrig öppnas för dem. År läggs till år där den ena praktikplatsen och kursen avlöser den andra innan pensionering blir ett faktum. Detta är en av de största politiska utmaningarna inför framtiden. Alla människor är viktiga i samhället och deras arbete behövs av många skäl. Skola och utbildning blir i detta sammanhang helt avgörande. Folkhögskolorna har sedan de bildades varit föregångare i just detta tänk.

DE SVENSKA folkhögskolorna har förmått att se möjligheterna att värna en egen skolform med starka individuella förtecken. Jag är övertygad om att ett aktivt arbete där fler aktörer erbjuder olika form av utbildning ökar förutsättningen att hitta en utbildning som passar.

När man besöker folkhögskolor träffar man ibland elever

som berättar om hur vantrivsel, mobbning, sociala problem och dåliga hemförhållanden har påverkat deras skolgång negativt. I folkhögskolemiljön har dessa elever fått en andra chans. Jag har sett hur folkhögskolorna med sina ofta unika miljöer och alternativa sätt att lära ut på ett fantastiskt sätt kompletterar det övriga svenska utbildningsväsendet.

FORTSÄTT ATT VARA annorlunda, se möjligheten i ett samhälle där kunskap är nyckeln till mycket av det som vi brukar se som ett gott liv. Ni har, genom ert sätt att jobba och era olika huvudmän, legat i framkant och inspirerat många inom det svenska utbildningsväsendet.

**ANNE MARIE
BRODÉN**

Riksdagsledamot
Kulturutskottet

BILD: PRESS

"DE SVENSKA FOLKHÖGSKOLORNA SKAPAR REDAN NU SINEGNA SKOLFORM."

DELA PENGAR

RIO HADE STORT inflytande på det nya statsbidragssystemet som togs fram 1991. Här belyses hur detta inflytande tillvaratogs och hur inflytandet har förändrats.

RIOs portalparagraf säger: *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, RIO, har till uppgift att främja och tillvarata de folk-rörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsägda folkhögskolornas intressen.* Detta tydliggörs bl.a. med att */RIO/ bevakar för medlemsskolorna gemensamma ekonomiska frågor och verkar för att skapa opinion inom för skolorna angelägna områden.*

UPPGIFTEN är tydlig och okomplicerad så länge det gäller extern opinionsbildning, att verka för goda och helst ökande samhällsstöd (stats- och landstings-/regionbidrag) för verksamheten. En återkommande diskussion var dock om RIO skulle bilda opinion för generella bidragsökningar för hela folkbildningen eller för öronmärkta bidrag till folkhögskolorna utöver det generella bidraget. RIOs huvudlinje var det generella bidragets utveckling, men med bisatsen att folkhögskolorna alltid var öppna för särskilda satsningar om riksdag och regering så ville.

Men då det gäller de frågor som Folkbildningsrådet kom att hantera blev RIOs intres-

sebevakning något svårare. Hur skulle medlemsskolornas – ibland motstridiga – intressen avvägas? Många av besluten kring statsbidragets fördelning har i det korta perspektivet karaktären av ett nollsummespel. D.v.s. varje förändring av en gällande fördelning skapar vinnare och förlorare därför att bidragssumman (som kallades påsen) är låst.

NÄR DEN NYA folkbildningen under Folkbildningsrådet skulle starta 1 juli 1991 var det nödvändigt att snabbt hitta formerna för ett nytt statsbidragssystem. Fördelningen av den så kallade bidragspåsen (statsbidraget) låstes av stiftarna RIO, Landstingsförbundet och Folkbildningsförbundet, under tre år utifrån de proportioner som rädde budgetåret innan, 91/92. Den så kallade nyckeln blev från start 57,75 % till studieförbunden och 42,25 % till folkhögskolorna. Den treåriga uppgörelsen blev dock bestående ända till 2006 då permanentningen av folkhögskolornas Kunskapslyftspengar föranledde en justering av fördelningsnyckeln.

EFTER DETTA statliga beslut justerades nyckeln av Folkbildningsrådets styrelse år 2006 till 51,17 % respektive 48,83 %. Ytterligare en justering skedde 2007 när SISU idrottsutbildarna lämnade Folkbildningsrådet.

Fördelningen blev då 50,86 % till studieförbunden respektive 49,14 % till folkhögskolorna.

Fördelningsnyckeln har endast ändrats vid ett fåtal tillfällen sedan starten 1991 och då med anledning av externa beslut. Varje hundradels procent betyder drygt 300 000 kr mer eller mindre till folkhögskolor respektive studieförbund, vilket förklarar en del av problematiken om man vill ändra fördelningsnyckeln.

FÖR FÖRDELNINGEN av folkhögskoledelen av bidragspåsen tillsatte RIO och Landstingsförbundet en folkhögskolegrupp under våren 1991 med uppdrag att skapa en ny bidragsfördelning i stället för den statliga.

Gruppens diskussioner ledde fram till betoning av enkelhet och transparens (ett senare uttryck). Bidragen skulle i huvudsak vara volymbaserade, d.v.s. baserade på det då nya begreppet deltagarveckor. Specialbidragen skulle minimeras. Dock behöll man det särskilda musikbidraget. Man behöll också den differens som funnits mellan landstingsägda och rörelseägda folkhögskolor, som innebar 6,5 % högre bidrag till rörelsefolkhögskolorna p.g.a. deras högre sociala kostnader.

"NÄR DET FÖRSTA FÖRSLAGET
TILL NY BIDRAGSMODELL FRÅN
BEREDNINGSGRUPPEN PRE-
SENTERADES UTBRÖT HÄFTIGA
DISKUSSIONER INTERNT."

LIKA FÖR ALLA?

VID OLIKA TILFÄLLEN sedan 1991 har bidragssystemet reviderats av Folkbildningsrådets styrelse. Ofta efter förslag från en beredning där både RIO och Landstingsförbundet (senare Sveriges Kommuner och Landsting, SKL) varit representerade. En stor bidragsförändring skedde 1999 då det särskilda musikbidraget avvecklades. Den tidigare differentieringen mellan landstings- och RIO-skolor modifierades till ett profileringsbidrag till rörelsefolkhögskolorna (2,5 % mer).

VID FÖRÄNDRINGEN 1999 betonades än tydligare principen om enkelhet i kombination med principen om kostnadsneutrala bidrag. Det senare innebar att den centrala fördelningen inte skulle ta hänsyn till folkhögskolornas specifika kostnader för olika utbildningar (t.ex. musikutbildningen). Dock fastslogs också att bidragssystemet skulle kompensera

för prioriterade målgrupper vars studier medförde särskilda kostnader. Funktionsnedsatta behövde särskilda bidrag för att ges likvärdiga studiemöjligheter som för andra grupper.

DEN URSPRUNGLIGA kompensationen på 6,5 % till rörelsefolkhögskolor blev alltmer ifrågasatt då den var just en specifik kostnadskompensation för högre sociala kostnader. Den ersattes av ett profileringsbidrag på 2,5 % motiverat av behovet av att stödja rörelseskolornas huvudmannaskap och målstyrning i jämförelse med SKL-skolornas skattefinansierade huvudmannaskap. Vid en senare bidragsrevision 2006 övergick dock profileringsbidraget till ett allmänt utvecklings- och profileringsbidrag lika för alla folkhögskolor.

Några övergripande principer som varit vägledande för bidragsfördelningen under åren kan nämnas:

- Enkelhet och transparens – i betydelsen både lätt att överblicka och att förutsäga systemets utfall
- Rättssäkert – fördelningen skall vila på objektiva förhållanden och inte på subjektiva bedömningar.
- Stabilitet – skall inte leda till oväntade eller hastiga förändringar.
- Låga transaktionskostnader. Hanteringen och uppföljningen av statsbidragen, både lokalt på skolan och centralt på Folkbildningsrådet, bör vara så kostnads-effektiva som möjligt.
- I huvudsak ett volymbaserat bidrag.
- Ett grundbidrag, lika för alla, för overheadkostnader som alla har.
- Förstärkningsbidrag för målgrupper med särskilda behov. Man kan också nämna principer som diskuterats, prövats och sedan avvisats genom åren:
- Särskilt internatbidrag för skolor med internat.
- Särskilda styrande målgruppsbidrag (t.ex. att skolans andel korttidsutbildade skulle mätas och belönas).

BILD: MICHAEL SUMMERS

Sedan förändringen 1999 ska den centrala fördelningen inte ta hänsyn till folkhögskolornas specifika kostnader för olika utbildningar (t.ex. musikutbildningen).

- Bidragsförändring baserad på skolors volymökning.
- Bidragsfördelning baserad på skolornas kvalitativa resultat.

VID DEN SENASTE folkbildningspropositionen *Lära, växa, förändra* Folkbildningsproposition 2005/06: 192 gjordes markeringar om att Folkbildningsrådets myndighetsroll förutsatte att man också kunde ompröva verksamheter. Det är vidare rimligt att Folkbildningsrådet med utgångspunkt i sitt kvalitetsarbete också gör mer långsiktiga bedömningar av existerande verksamheters livskraft i förhållande till behovet av att skapa utrymme för nya verksamheter och att ge nya grupper möjligheter att bedriva statsbidragsberättigad folkbildningsverksamhet. Det är angeläget att utveckla möjligheterna att omfördela resurser mellan olika verksamheter inom folkbildningen, när så är påkallat.

Detta problematiserar RIOs

egen roll som intresseorganisation. Hur skall RIO förhålla sig till den tänkta omfördelningen av resurser? Kan man tänka sig att RIO bidrar till att värdera vilka medlemmar som har eller inte har en livskraftig verksamhet? En olustig situation kan lätt uppkomma om omprövningskravet drivs så hårt att olika medlemsgrupper ställs mot varandra. Samtidigt har RIO svårt för att ta avstånd från propositionens skrivning, som ju numera är riksdagens beslut.

Det minst dåliga i denna situation är nog att vidhålla tidigare nämnda systemkrav på bidragsfördelningen: enkelhet, transparens, rättssäker bedömning och rimliga transaktionskostnader.

DEN SENASTE justeringen av statsbidraget ägde rum 2011. När det första förslaget till ny bidragsmodell från beredningsgruppen presenterades utbröt häftiga diskussioner internt

i folkhögskolevärlden, inte minst inom RIO. I skrivelser till Folkbildningsrådet hävdade RIO att konsekvenserna av förslaget var orättvisa och oönskade och att en ny beredning av statsbidraget därför måste genomföras. Det ledde till en kansliberedning som under ett antal möten med SKL- och RIO-representanter till slut kom fram till ett, om inte bra så i alla fall, något mindre orättvist system inom statsbidragets nollsummespel.

DET NYA STATSBI DRAGET innebär att Folkbildningsrådet under en treårsperiod successivt omfördelar medel från stora till små skolor, att ett tak på hur mycket verksamhet en skola får göra infördes, att en minsta lärartätthet fastställdes och att villkoren för bidrag till funktionsnedsatta ändrades. Sammanfattningsvis kan man konstatera att grundvillkoren för folkhögskolorna att erhålla statsbidrag på flera punkter skärptes.

Moms – en het potatis

MOMSFRÅGORNA HAR VARIT återkommande i RIOs arbete. Det har handlat om både bevakning av hur gällande lagstiftning tillämpas och opinionsbildning för att behålla den ideella sektorns momsundantag när dessa ifrågasätts av EU och i olika utredningar. RIO har haft flera kontakter med Skatteverket för att reda ut villkoren för rörelsefolkhögskolorna i förhållande till momsreglerna.

Vid olika tillfällen har RIO tagit upp orättvisan att rörelsefolkhögskolorna inte kan göra momsavdrag till skillnad från de offentligt ägda skolorna. En enkät som gjordes 1994 visade att kostnaderna var ca 5 – 10 procent högre på RIO-skolorna.

Vid den senaste revideringen av statsbidragsreglerna (2011) togs frågan upp igen. RIO menar att statsbidraget till folkhögskolorna får olika faktiskt värde för rörelsefolkhögskolorna respektive för de offentligt ägda skolorna, då de senare får kompensation för all ingående moms. Likabehandlingsprincipen har för fristående skolor och barnomsorg lett till att dessa verksamhetsformer numera har rätt till en momskompensation med 6 % på sin ersättning.

RIO HÄVDAR ATT en liknande princip bör gälla för rörelsefolkhögskolorna. Frågan har ännu inte fått någon lösning för folkhögskolornas del.

Summa

2 375,00

650,00

Exkl moms	*Moms 12%	Moms 25%	S:a moms kr
3 025,00	363,00	0,00	363,00

Netto
3 025,00

TACK FÖR ER ORDER OCH VÄLKOMMEN ÅTER! Vän! notera att ev. anmärkningar mot denna faktura måste göras inom 8 dagar fr fakturadatum.
***** Vi är medlemmar i SHR. *****

REGIONALT STÖD

DET OFFENTLIGA STÖDET till folkhögskolorna innefattar förutom statsbidrag också stöd från landsting/regioner. För deltagare som studerar på folkhögskola utanför det egna landstinget eller den egna regionen ersätts folkhögskolan från landstinget/regionen där deltagaren är mantalsskriven. Det finns två motiv för detta stöd, det folkbildningspolitiska motivet att det är värdefullt med en mångfald av folkhögskolor med olika ideologier och inriktningar och det utbildningspolitiska motivet att det ska vara möjligt för invånarna att välja kurser ur det samlade utbudet som finns på landets alla folkhögskolor. Det finns också stöd för det ansvar för folkbildningen som ligger på kommuner, landsting och regioner i alla de folkbildningspositioner som lagts sedan 1991.

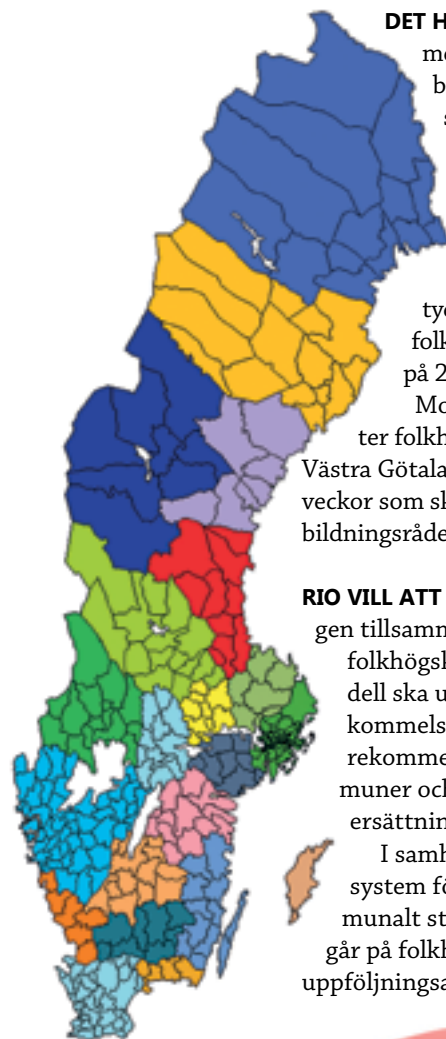
RIO HAR I KONTAKT med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tagit fram rekommendationer för stöd till folkhögskolor som tar emot kursdeltagare från ett annat landstingsområde än där skolan ligger (interkommunal ersättning). De flesta landstingen följer idag rekommendationen men RIO har genom åren haft många överläggningar med landsting kring bidragsreglerna. Ett flertal landsting/regioner har valt att tillämpa rekommendationerna även när det gäller stöd till rörelseägda folkhögskolor i det ena landstinget eller i den egna regionen.

Regelverket för bidrag till folkhögskolorna bygger inte i alla delar på samma grund som statsbidraget och är delvis olika också mellan de olika landstingen/regionerna. Att ta fram ett system som underlättar både för skolorna och landstingen och som knyts till statsbidraget känns angeläget. Därför har RIO uppvakttat politiker i Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, och folkbildningsutredningar för att få fram ett hållbart regelsystem för hur landstingsbidragen till folkhögskolan ska utformas. RIO kallar detta för samhällsstödsmodellen.

BILD: CANNED MUFFINS/FLICKR

Samhällsstödsmodellen

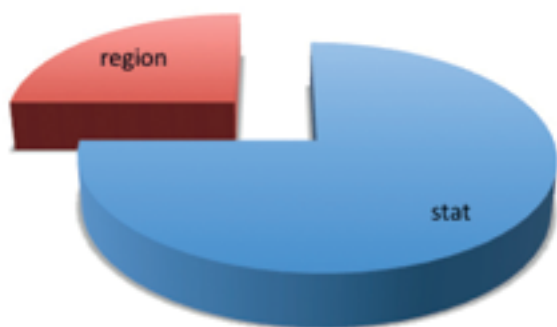
DET HAR VARIT angeläget för RIO att medverka till att skapa ett system för bidragen till rörelsefolkhögskolorna som är så likartat som möjligt och som bygger på samma principer som statsbidraget. Därför följer RIO med intresse den utredning som genomförs inom Västra Götalandsregionen. Här arbetar man för att hitta ett tydligt och hållbart system som ska ge folkhögskolorna ett volymbaserat bidrag på 25% av det totala statsanslaget.

Modellen bygger på att regionen ersätter folkhögskolorna för deltagare skrivna i Västra Götaland och för samma antal deltagarveckor som skolorna får ersättning för via Folkbildningsrådet.

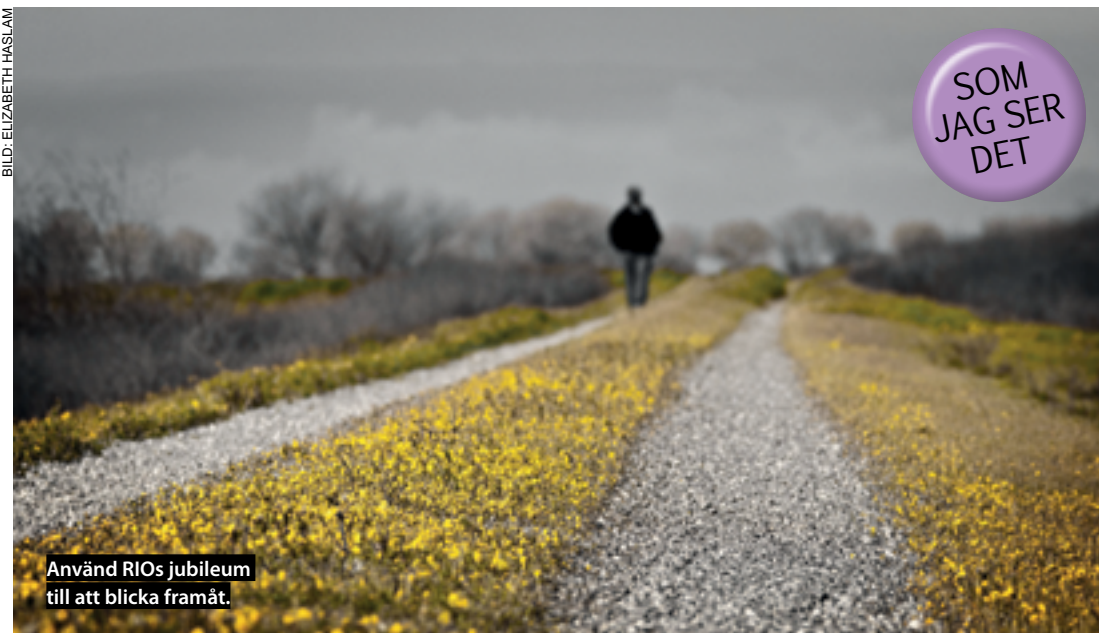
RIO VILL ATT statsbidraget och de regionala bidragen tillsammans ska utgöra ett samhällsstöd till folkhögskolorna och att en samhällsstödsmodell ska utformas som en nationell överenskommelse. Detta blir ett komplement till den rekommendation som tagits av Sveriges Kommuner och Landsting om interkommunala ersättningar.

I samhällsstödet ingår också att finna ett system för hur folkhögskolorna ska få kommunalt stöd för ungdomar under 20 år som går på folkhögskola och där kommunerna har uppföljningsansvar.

Västra Götalandsregionen jobbar för att hitta ett system som ska ge folkhögskolorna ett volymbaserat bidrag på 25% av det totala statsanslaget.

BILO: ELIZABETH HASLAM

Använd RIOs jubileum till att blicka framåt.

Blicka framåt

JUBILEER ÄR TILFÄLLEN då man med stolthet ser bakåt. Och RIO har anledning till stolthet. Under de år som jag hade kontakt med organisationen kunde jag se hur envetet och framgångsrikt man hävdade sina medlemmars intressen.

Men en vital organisation ska använda ett jubileum till att blicka framåt. Där ligger utmaningarna. Naturligtvis ska RIO fortsätta att hävda medlemmarnas intressen, inte minst behovet av resurser. Men en annan uppgift är kanske ännu viktigare.

JAG MENAR ATT folkbildningens framtid inte är så ljus som vi ibland vill tro. Visst har vi stödtrupper. Men många – och de blir fler – är relativt oförstående inför folkbildningens egenart och betydelse. De har svårt att

skilja folkhögskolor och studieförbund från andra aktörer inom utbildnings- och bildningsvärlden. Och våra argument för vår betydelse biter bäst på dem som redan är våra vänner.

RIOS VIKTIGASTE uppgift i framtiden är kanske inte att driva kraven på resurser till medlemmarna. Minst lika viktigt är att beskriva folkhögskolornas egenart och betydelse på ett sätt som är giltigt i dagens verklighet, i relation till ett utbildningssamhälle som är helt annorlunda än när RIO bildades. Här kan RIO även i framtiden vara en stark och trovärdig röst.

Lycka till!

ANTS VIIRMAN
f.d. sektionschef
Sveriges Kommuner
och Landsting

"JAG MENAR ATT
FOLKBILDNINGENS
FRAMTID INTE ÄR SÅ
LJUS SOM VI IBLAND
VILL TRO."

VI VILL BLI FLER, ELLER...

IBLAND HAR DET förutspåtts att folkhögskolan snart skulle ha spelat ut sin roll i det svenska utbildningssamhället.

Utvecklingen under de två senaste decennierna talar dock starkt mot dessa profetior. Under perioden 1991-2012 har 23 nya folkhögskolor beviljats statsbidrag. Av de nya skolorna är alla utom en (Agnesberg) RIO-skolor. Inga folkhögskolor har under samma period lagts ned, men en hel del huvudmannaskiften har genomförts.

De flesta gånger nya skolor har tillkommit har det skett utan att nya medel tillförts folkbildningsanslaget. För de

skolor som tillkom i början av 1990-talet var ett av villkoren för att statsbidrag skulle beviljas att den skola som stått "fadder" för verksamheten avstod en viss del av sina deltagarveckor till den nya skolan. I övrigt har resurserna för de nya skolorna till största delen hämtats enligt "osthyvelprincipen" från det befintliga statsbidraget. En av de faktorer som drivit på utvecklingen mot nya skolor har varit behovet av utbildning för nya svenskar.

TRETTON AV DE SKOLOR som tillkommit finns i storstäder, tre i Stockholm, fyra i Göte-

borg, fem i Malmö och en i Västerås. Behovet av särskilda utbildningar för personer med funktionsnedsättning har också skyndat på utvecklingen. Av de tio nya skolor som etablerats på mindre orter är tre tydligt inriktade på deltagare med funktionshinder.

MILJÖRÖRELSEN, amatörkulturen och fredsrörelsen tillhör riktningar vars utbildningsbehov har kunnat mötas i nya skolor. Bland huvudmännen för rörelsefolkhögskolor finns också kommuner, studieförbund och små föreningar. Många befintliga folkhögskolor har också inbjudit nya organi-

sationer att vara huvudmän vilket resulterat i att folkhögskolorna täcker in stora delar av civilsamhället.

Även de gamla folkrörelserna, främst arbetarrörelsen och frikyrkorörelsen, har utökat sin folkhögskoleverksamhet under den aktuella perioden.

RIOS PRINCIPIELLA hållning har varit att vi gärna ser fler folkhögskolor men att det fordras nya medel för att både de nya skolorna och de redan etablerade ska kunna utvecklas under någorlunda rimliga ekonomiska villkor. Nya folkhögskolor skall inte finansieras av de nuvarande skolorna utan av ökade statsbidrag. Samtidigt uppstår då ett dilemma att beslutanderätten om nya skolor (och andra viktiga frågor) övergår till riksdag och regering.

RIO vill behålla maximal beslutanderätt hos Folkbildningsrådet.

DE NYA folkhögskolor som tillkommit sedan 1991 har alla startat med alltför liten volym och utgjort ett ständigt återkommande problem i bidragssystemet. Hur skall dessa skolor av kvalitativa skäl få växa? Vid olika revideringar har utrymme sökts för att möjliggöra en tillväxt. Nu senast med det mer principiellt genomgripande beslutet att ta från de större skolorna och ge till de mindre.

Under åren har ett antal folkhögskolor bytt huvudman, några har bytt namn.

DET ÄR FRÄMST offentligt ägda folkhögskolor som överlåtits till en organisation

NYA FOLKHÖGSKOLOR SEDAN 1991

1991 tillkom sex nya skolor: Finska, Arbetarrörelsens folkhögskola i Göteborg, Malmö, Kvarnby, Färnebo och Dalkarlså.

1994 startades fyra: Rinkeby- numera MKFC, Furuboda, Vårdinge by och Litorina.

1997 utökades folkhögskolefamiljen med hela nio nya skolor: Botkyrka, Folkhögskolan i Angered, Hyllie Park, Sankta Maria, Västerås, Mo gård, Valjevisken, Sommenbygden och Örenäs – numera Albins folkhögskola.

2000 startades Hällefors.

2005 startades Glokala folkhögskolan.

2010 startades de två senaste självständiga folkhögskolorna Kista och Agnesberg.

eller rörelse, Men i något fall har också en folkhögskola bytt huvudman från en rörelse till en annan. En folkhögskola, Stockholms folkhögskola, har också delats upp i två skolor, Långbro folkhögskola (numera Södra Stockholms folkhögskola) och Skarpnäcks folkhögskola.

DET BETYDER att antalet RIO-skolor ökat sedan 1991 med totalt 30 skolor. 2012 finns 107 folkhögskolor anslutna till RIO och 43 skolor är offentligt ägda av landsting eller regioner.

"NYA FOLKHÖGSKOLOR SKALL INTE FINANSIERAS AV DE NUVARANDE SKOLORNA UTAN AV ÖKADE STATS BIDRAG."

SPARA PENGAR

ETT SÄTT att ekonomiskt stödja rörelsefolkhögskolorna är att teckna gemensamma upphandlingsavtal. RIO har varit aktiv inom detta område. De avtal som tecknats innebär dock aldrig att RIO läst skolorna till en viss leverantör men genom den stora volym som inköpen från samtliga skolor utgör har avsevärda rabatter kunnat utverkas.

RIO tecknar kopieringsavtal med föreningen Bonus Presskopier och har ett ramavtal med Upphandlingspoolen (UHPO), som förmedlar produkter inom livsmedel, fastighet, tvätt, energi, kontor, mm.

RIO är ansluten till

Tillgänglighetsdatabasen för att ge alla medlemsskolor tillgång till en webbplats som informerar om skolornas fysiska tillgänglighet.

RIO HAR DESSUTOM ett avtal med Analystica Sverige gällande värdskap och nyttjanderätt av enkätverktyget QA. Verktyget används för att genomföra kvalitetsmätningar på folkhögskolorna.

Via TechSoup Sverige har rörelsefolkhögskolorna tillgång till Microsofts donationsprogram och Cisco nätverksprodukter. Det gäller routrar, switchar, accesspunkter och annat som behövs för att bygga ett nätverk.

BILD: JASPER KOOPMANS

BILD: SANDRA BERG

FLER BEHÖVER FOLKHÖGSKOLAN

NÄR RIO BILDADES var dess främsta uppgift att "främja rörelseägda folkhögskolors ekonomiska intressen". Det skulle ske genom att vara remissorgan, göra uppvisningar och samla in material. Samarbete med Svenska folkhögskolornas lärarförening sågs som självklart. Under 1996 tillsatte RIO en särskild arbetsgrupp för information och opinionsbildning som skulle inspirera till verksamhetsutveckling, hög kvalitet och stärkt rörelseroll. Opinionsarbetet skulle främst rikta sig till folkhögskolornas styrelser och inte inkräkta på Folkhögskolornas Informationstjänsts (FINs) mer utåtriktade verksamhet. Rapporten *Att vara men också att synas* presenterades på RIOs kongress året därefter. Ett sätt

att förbättra opinionsbildningen internt var utgivningen av RIO debatterar som publicerades mellan 1997-2000. Där kunde man bl.a. läsa inlägg om Kunskapslyftet, profil- och genusfrågor och folkhögskolornas framtid.

MYCKET HAR HÄNT sedan dess och på kongressen 2011 var två av RIOs tre prioriterade områden att stimulera idébatten kring folkhögskolornas framtida roll och att utveckla och bredda det politiska opinionsarbetet på alla nivåer i samhället.

RIO bildade direkt efter kongressen en arbetsgrupp som tog fram en plan för opinionsbildningsarbetet.

Målsättningen var att öka antalet artiklar och inslag i riks-

Det finns önskemål om ett årligt återkommande opinionsbildningsseminarium där det regionala påverkansarbetet står i centrum.

media om och kring folkhögskolorna, att systematiskt intensifiera de politiska kontakterna, att stimulera motionsskrivande, att bygga samhällspolitiska nätverk och att skapa RIOs omvärldspanare.

NUMERA HAR RIO en extern grupp som spanar efter folkhögskolornas framtida möjligheter. Den består i dagsläget av fem representanter från forskning, journalistik, politik, tankesmedja och folkbildning. Ett nytt externt digitalt nyhetsbrev till ett stort antal viktiga politiska kontakter publicerades för första gången hösten 2012. Det finns dessutom önskemål om ett årligt återkommande opinionsbildningsseminarium där det regionala påverkansarbetet står i centrum.

BILD: SANDRA BERG

Berika folkbildningen

RIO HADE STOR BETYDELSE vid bildandet av Folkbildningsrådet och är en viktig organisation för nya rörelsefolkhögskolor. RIO gör betydelsefulla insatser med kompetensutveckling för styrelser och ledningsansvariga, jämställdhetsfrågor, studeranderätt, kvalitetsuppföljning mm. Min första kontakt med rörelsefolkhögskolor var på 60-talet när jag på somrarna deltog i gymnastikledarutbildningar på Lillsveds folkhögskola och var på ungdoms- och sångläger på Furuboda. Då märkte jag att rörelseprofileringen och folkbildningen berikar varandra.

RIOs arbete i folkhögskoleutredningen spelade en avgörande roll vid bildandet av Folkbildningsrådet 1991. Ett statligt folkhögskoleråd hade diskuterats i utredningen och

steget var inte alltför långt till ett Folkbildningsråd med myndighetsuppgifter.

SEDAN 1991 har Folkbildningsrådet godkänt 23 nya folkhögskolor som statsbidragsmottagare. RIO har under samma period fått 30 nya medlemmar inkluderat några som bytt huvudman. Det betyder mycket för Folkbildningsrådet att RIO välkomnat alla nya rörelsefolkhögskolor som medlemmar.

Utmaningen är att hålla ihop, se styrkan i olikheterna och att samtidigt möta nya behov.

Gratulerar!

**BRITTEN
MÄNSSON-
WALLIN**

Generalsekreterare
Folkbildningsrådet

"UTMANINGEN ÄR ATT HÅLLA IHOP, SE STYRKAN I OLIKHETERNA OCH ATT SAMTIDIGT MÖTA NYA BEHOV."

OPINION OCH PÅVERKANSARBETE

FOLKBILDNINGSRÅDETS konstruktion ger RIO som en av medlemmarna många möjligheter till opinionsbildning. Det sker genom att påverka de remisser som Folkbildningsrådet ska besvara, genom särskilda möten för riksdagsledamöter som Folkbildningsrådet inbjuder till och genom seminarier som Folkbildningsrådet arrangerar i folkbildningsfrågor.

FOLKBILDNINGSRÅDET har också svarat för att två framtidsspaningar gjorts internt bland folkhögskolor och studieförbund, *Folkbildningens framsyn* (2006) med särskilt avsatta medel från regeringen och *Välgval & vilja* (2013) på initiativ av RIO och Folkbildningsrådets övriga medlemsorganisationer.

Genom medlemssamråden, som infördes efter medlemmarnas utvärdering av Folkbildningsrådet 2000, kan medlemmarna dessutom föra fram aktuella frågor "som är av mer övergripande principiell karaktär". Flera synpunkter och önskemål som RIO tillsammans med övriga medlemmar lyft fram har sedan resulterat i skrivningar i Folkbildningsrådets budgetunderlag till regeringskansliet. Det har bl.a. gällt särskilda utbildningsåtgärder för unga arbetslösa, sjukskrivna och nyanlända.

VID MEDLEMSSAMRÅDEN har RIO också tagit upp frågor om bl.a. folkhögskolornas ekonomi, finansiering av nya statsbidragsmottagare, folk-

högskolornas möjlighet att bedriva svenskundervisning för invandrare (Sfi) och vikten av godkända intyg för folkhögskoleledare med motsvarande grundskolekompetens.

EN FRÅGA som ständigt är under diskussion är rollfördelning kring omvärldsbevakningen. Vem gör vad? Hur ska vi undvika dubbelarbete och var går gränsen mellan RIOs lobbyarbete och Folkbildningsrådets myndighetskontakter?

RIO har påtalat vikten av att ledamöterna i Folkbildningsrådets styrelse i högre utsträckning bör besöka folkhögskolor runt om i landet. Det är det bästa sättet att få förståelse för den verksamhet som man ska bilda opinion för.

BILD: SANDRA BERG

Två framtidsspaningar har gjorts internt bland folkhögskolor och studieförbund: Folkbildningens framsyn och Välgval & vilja.

Riksdagen

RIO ANORDNAR årligen möten i Riksdagen för att informera och uppdatera riksdagsledamöterna om folkhögskolornas arbete och folkbildningens roll. Ibland har det skett i samverkan med de offentlig-ägda folkhögskolorna, t.ex. 2005 då halvdagsseminariet *Lust att lära! Kraft att förändra! – om folkhögskolan i brytningstid* genomfördes.

RIO bjuder dessutom tillsammans med Folkbildningsförbundet, SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) och Folkbildningsrådet varje år in till vårträff med riksdagens Kulturutskott och Utbildningsutskott. Träffen ger organisationerna möjlighet att närmare beskriva sin verksamhet samt ta upp aktuella frågor för riksdagspolitikerna.

DET HAR VARIT särskilt viktigt att ge ledamöterna i de båda riksdagsutskotten information om folkhögskolornas ekonomiska situation och därför har RIO särskilt påtalat detta vid träffar och i brev. Men riksdagskontakterna har också syftat till att visa vilken styrka folkhögskolorna har då det gäller att ge utbildning och skapa delaktighet. Flera regeringsföreträdare och oppositionspolitiker har också medverkat vid RIOs olika kongresser och verksamhetskonferenser.

Uppvaktningar

UNDER ÅREN har RIO genomfört en lång rad uppvaktningar hos olika departement och statsråd i regeringen.

Här följer ett axplock gjorda under senare år:

- *Biträdande statsminister Lena Hjelm-Wallén (2001)*
- *Biträdande utbildningsminister Lena Hallengren (2002)*

- *Utbildningsminister Jan Björklund (2007)*
- *Socialförsäkringsminister Christina Husmark Pehrsson (2009)*
- *Statssekreterare Karin Pilsäter, Utbildningsdepartementet (2009 och 2010)*
- *Statssekreterare Amelie von Zweigbergk, Utbildningsdepartementet (2011)*
- *Statssekreterare Maria Arnholm, Utbildningsdepartementet (2012)*

BILD: MELKER DAHLSTRAND

Remisser

EN VIKTIG FORM för att skapa kunskap om folkhögskolan och de värderingar som präglar rörelsefolkhögskolorna har varit att besvara olika remisser på offentliga utredningar, utredningar gjorda av departement och förslag från Folkbildningsrådet. Eftersom RIO representerar olika typer av folkhögskolor med vitt skilda inriktningar och huvudmän från många samhällsområden är det ibland svårt för RIO att lämna tydliga remisser. Det är därför viktigt att också de enskilda skolorna är aktiva i opinionsarbetet t.ex. genom egna remisser.

DET HAR dock inte hindrat RIO från att ge synpunkter via remisser på så skilda områden som Barn- och ungdomspolitiken, Behörighetsregler för antagning till universitet och högskolor, Teckenspråksutbildning, Vuxenutbildning och livslångt lärande, Kunskapsbygget, En hållbar lärarutveckling, Kulturutredningen, Politik för den ideella sektorn, Sverige för nyanlända, EUs grönbok om mer-
värdesskattens framtid och Studiemedel för gränslös kunskap – bara för att nämna några.

BILD: SHARON DRUMMOND

Folkbildningsforskning

DET HAR UNDER alla år varit viktigt för RIO att grunda sin opinionsbildning på fakta och därför har påverkansarbetet gått hand i hand med folkbildningsforskningen. Det finns idag en betydligt bredare forskning om folkbildningsfrågor än tidigare. Mellan 1991-2011 har vi fått 79 avhandlingar som fokuserat på folkbildningsfrågor. Avhandlingarna har bl.a. handlat om pedagogik, idéhistoria, historia, sociologi, litteratur och etnologi. RIO är, genom sin organisationschef, representerat i Folkbildningsrådets expertgrupp, som kontinuerligt ska kunna erbjuda regeringen, riksdagen och folkbildningens aktörer oberoende och kvalificerade analyser av folkbildningens samhällseffekter. Expertgruppen består av en ordförande och tre ledamöter från forskarsamfundet samt tre ledamöter från Folkbildningsrådets medlemmar.

I Erik Amnås utredning av det statliga stödet till folkbildningen föreslås att den nationella utvärderingen av folkbildningen i fortsättningen ska genomföras av två statliga analysmyndigheter på

uppdrag av en interdepartemental arbetsgrupp. Det återstår att se om det också blir regeringens beslut.

MIMER, Nationellt program för folkbildningsforskning i Linköping, ordnar varje år en forskarkonferens där folkbildningsrepresentanter kan få del av forskarrapporter men också diskutera intressanta uppslag till nya områden att beforska. Mimer gjorde i samarbete med Folkbildningsrådet och dess Expertgrupp 2010 en kartläggning av folkbildningens resurser, nätverk och transnationella engagemang kallad *Gränsöverskridande folkbildning*. Kartläggningen visade att de transnationella aktiviteterna är väl spridda över världskartan och att folkhögskoledeltagarna, förutom de nordiska och europeiska kontakterna, i första hand studerar i länder på det södra halvklotet medan högskolestuderande hellre vänder sig till länder med hög BNP på det norra halvklotet. Speciellt koncentrerade är folkhögskolorna till den afrikanska kontinenten, främst Tanzania.

RIOs påverkansarbete går hand i hand med folkbildningsforskningen.

Nu erbjuds utbildning i Högskolan

Intern information

FÖR ATT HÅLLA MEDLEMSSKOLORNA informerade om aktuellt inom folkbildningen och RIOs agerande i olika frågor ger RIO ut informationsbladet *RIO informerar*. Under 1990-talet skickades bladet ut per post, senare med fax för att numera sändas till skolorna som ett e-postmeddelande. RIO informerar finns också att läsa på RIOs hemsida. Under senare år har RIO dessutom skickat ut nyhetsbrevet för kännedom till ordförande och rektorer på landstings- och region-folkhögskolorna. Internt eller ej – RIO informerar har fortfarande en viktig roll i RIOs arbete med att hålla folkhögskolorna uppdaterade om viktiga händelser inom folkbildningen.

Hemsida

RIO VIDAREUTVECKLADE sin hemsida www.rio-org.se 2009 och har sedan dess arbetat med att göra den mer attraktiv och användarvänlig. Målsättningen har varit att även externa besökare ska finna den läsvärd. Det betyder idag en uppdelning i en specialavdelning för medlemmarna och i en mer utåtriktad del med aktuella nyheter om folkhögskolorna. På hemsidan kan folkhögskolorna numera också anmäla sig till RIOs olika arrangemang.

Kunskap och samtal

NÄR JAG 1982 valdes in i riksdagen insåg jag att jag inte var ensam från folkhögskolans värld. I Utrikesutskottet, där jag utsågs till förste ersättare, var Stig Alemyr ordförande och Sture Korpås vice ordförande. Båda var folkhögskolerektorer och det fanns även folkhögskollärare i utskottet.

SEDAN ÅTERVÄNDE JAG till folkhögskolans värld som rektor på Hjo folkhögskola, samtidigt som jag deltog i den statliga utredningen om folkhögskolan. Där lärde jag mig att skolorna är mycket olika. Vi besökte åtskilliga folkhögskolor och jag minns att vi funderade över vad som kunde anses vara "folkhögskolemässigt." Därefter återvände jag till riksdagen fram till valet 2002. De sista åren var jag med i utredningen om Kunskapslyftet och fick med mig kamraterna

i att kalla utredningen Kunskapsbygget.

UNDER MINA TVÅ sista mandatperioder i riksdagen ledde jag en grupp kollegor från samtliga partier, som regelbundet träffade representanter från RIO för samtal om folkhögskola och folkbildning. Jag tror att vi uträttade en hel del, inte minst genom att informeras om folkhögskolans möjligheter och problem. En del av våra samtal blev sedan underlag för motioner, interpellationer och frågor till regeringen. Britt-Marie Danestig och Nils-Erik Söderqvist var under de här åren två riksdagsledamöter med bred erfarenhet av folkbildning och folkhögskola.

LARS HJERTÉN
f.d. styrelseledamot
RIO

"JAG TROR ATT VI UTRÄTTADE EN HEL DEL, INTE MINST GENOM ATT INFORMERAS OM FOLKHÖGSKOLANS MÖJLIGHETER OCH PROBLEM."

UTVECKLING GENOM SAMVERKAN

ETT AV DE ARBETSSÄTT som RIO använt för att få genomslag för sin opinionsbildning är att sammankalla till idé- eller arbetsseminarier. Vid dessa seminarier möts företrädare för folkhögskolor och för olika samhällsområden till idéutbyten. I anslutning till seminarierna har ibland särskilda arbetsgrupper tillsatts.

Under hela 2000-talet har demokratifrågorna stått högt på RIOs dagordning. Flera seminarier med både kursdeltagare, personal och styrelser har arrangerats. Det har ofta skett tillsammans med Svenska folkhögskolans Lärarförbund (SFHL) och Sveriges folkhögskoleelevers förbund (SFEF) och vid två tillfällen har Demokratiakademien och Handikappades samorganisation (HSO) varit medorganisatörer.

Samarbetet mellan folkhögskola och högskola har

också varit ett återkommande tema. Det har gällt att behålla folkhögskolans kvotgrupp till högskola/universitet och olika projekt som innebar en smidigare övergång för studerande från folkhögskola till högre utbildning.

VID KONFERENSEN på Långholmens folkhögskola 2003 medverkade förutom folkhögskolefolk bl.a. representanter från Göteborgs och Lunds universitet, Borås högskola och Tekniska Högskolan i Stockholm (KTH).

RIO har haft en arbetsgrupp som jobbat med strategier för hur folkhögskolor ska få bättre möjligheter att arbeta inom området hälsa. 2007 ordnade RIO ett folkhälsoseminarium på Sunderby folkhögskola i Luleå.

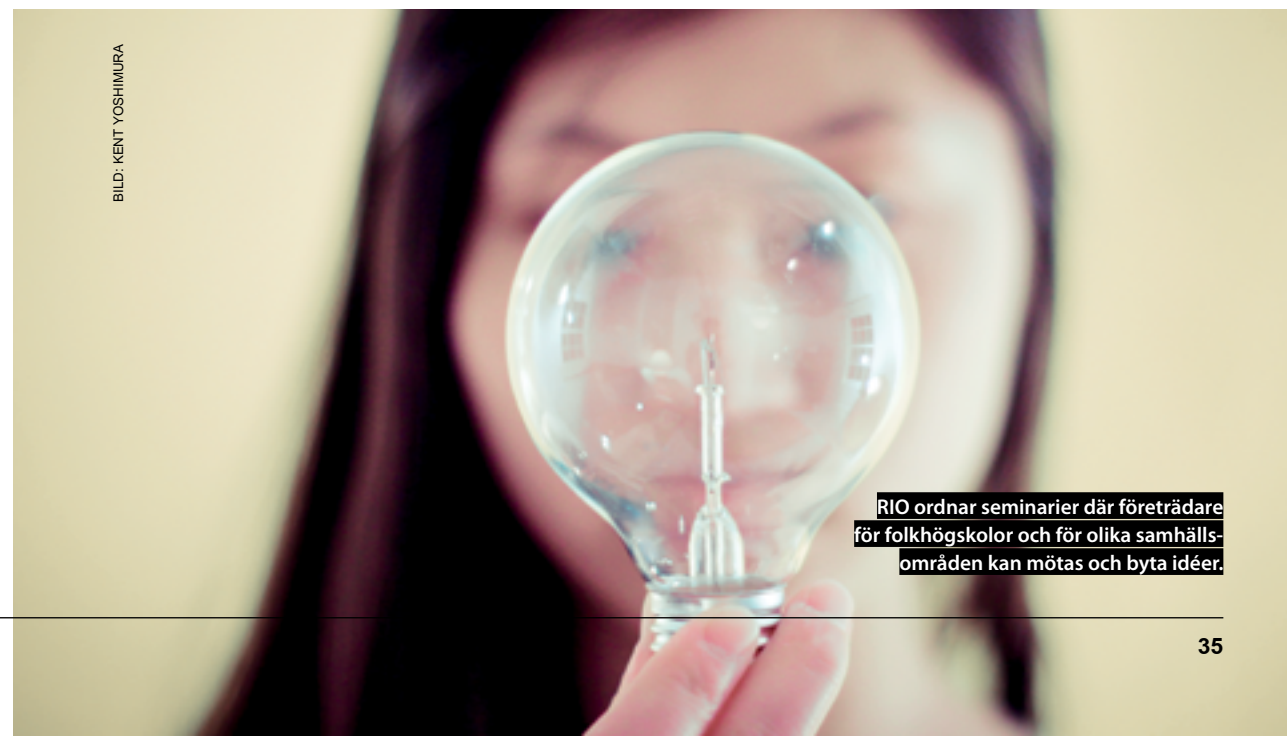
Allmän kurs och nya svenskar som skuldsätter sig redan på grundskolenivå

var temat för ett samtal med vuxenutbildningsansvariga från kommunerna i Stockholm, Göteborg och Malmö på en RIO-konferens hösten 2011.

Tillsammans med Centrum för svenska som andraspråk genomförde RIO 2012 en konferens om folkhögskolans möjligheter att ge Sfi-behörighet. Konferensen ägde rum på Stockholms universitet.

VARJE HÖST inbjuder RIO, tillsammans med Upphandlingspoolen (UHPO), ekonomen och i några fall även köksansvariga till en träff om folkhögskolornas ekonomi och mathantering.

Internationella frågor, folkhögskolans roll i framtidens vuxenutbildning, jämställdhet, mervärdesskatteutredningen, rektorsomsättningen är andra exempel på frågor som behandlats på RIOs nationella samlingar.

RIO och Arbetsgivaralliansen har tillsammans skapat en utbildning för rörelsefolkhögskolornas styrelser.

BILD: TIM DORR

ATT STYRA EN FOLKHÖGSKOLA

RIO OCH Arbetsgivaralliansen har tillsammans skapat en utbildning för rörelsefolkhögskolornas styrelser. Den syftar till att utveckla både styrelsen och skolan och utgår från folkhögskolornas särskilda förutsättningar samt den enskilda skolans behov. Utbildningen

har varit kostnadsfri för folkhögskolorna.

På samma sätt som RIO anordnat särskilda arbetsseminarier för folkhögskolornas rektorer har ordförandena för skolorna mötts till egna arbetskonferenser. Ibland har dessa sammanfallit med rektorernas

seminarier och ibland har de ordnats i samverkan med Arbetsgivaralliansen.

Som ett led i arbetet med att stödja styrelser och rektorer har RIO tagit fram en checklista med styrdokument som kan vara bra att ha för en RIO-folkhögskola.

BILD: FLICKR

Styrelserna vill ha framtidsdiskussioner om verksamhetens inriktning.

Vad vill folkhögskolornas styrelser förbättra?

STYRELSEENKÄTEN infördes som en del av den styrelseutbildning som RIO och Arbetsgivaralliansen erbjuder. Syftet med enkäten är att möjliggöra jämförelser mellan styrelser och att stimulera den egna diskussionen om styrelsens prioriteringar.

NÄR CIRKA 40 RIO-folkhögskolor och 240 ledamöter har genomfört enkäten kan vi utläsa en del generella observationer om rörelsefolkhögskolornas styrelser. En sådan sak är könsfördelningen i styrelserna – 56 % män och 44 % kvinnor.

Ledamöterna fördelar sig efter folkhögskolornas juridiska form på följande sätt: ideell förening 58 % och stiftelser 34 %. Övriga 8 % tillhör ekonomiska föreningar eller skolor som är ”inbäddade” i huvudmannen, d.v.s. är en del av huvudmannens juridiska organisation. Åldersfördelningen i styrelserna har sin tyngdpunkt i gruppen över

50 år. Där återfinns 68 % av alla ledamöter. Gruppen över 59 år utgör 39 %. I gruppen under 40 år finner vi 12 %.

GENOM ENKÄTEN får vi veta vilka frågor som folkhögskolestyrelserna prioriterar främst. Högst på prioriteringslistan ligger dels långsiktiga beslut om verksamhetens inriktning, dels skolans ekonomiska utveckling. 93 respektive 92 på en skala 0 till 100, där 100 betyder att frågan är mycket viktigt för alla och 0 att den är mindre viktig.

Därefter följer på prioriteringslistan att få fortlöpande information om verksamhetens utveckling (89), framtidsdiskussioner om vad skolans huvudmän/stiftare/medlemmar vill med skolan (87) och uppföljning och diskussion om skolans resultat och kvalitet (84).

ENKÄTEN ger också styrelseledamöterna möjlighet att värdera sin egen insats på

de prioriterade områdena. Därigenom kan man se i vilka frågor som styrelserna har sin största förbättringspotential, i betydelsen störst skillnad mellan styrelsens prioritering av frågorna och styrelsens egna insatser.

HÄR ÄR DET INTE ekonomin som ligger i täten på förbättringslistan. Styrelserna anser över lag att den ekonomiska uppföljningen är mycket bra. Däremot är det fyra områden där styrelserna i allmänhet vill åstadkomma mycket mer än vad man har gjort. Här återfinns framtidsdiskussioner om vad skolans huvudmän/stiftare/medlemmar vill med skolan, långsiktiga beslut om verksamhetens inriktning, omvärldsanalys utifrån folkhögskolornas uppgift, samt utvärdering av styrelsens eget arbete. Styrelseutbildningen har otvivelaktigt bidragit till att förbättra styrelsernas utvärdering av sitt eget arbete.

ATT LEDA EN FOLKHÖGSKOLA

HÖSTEN 1999 tillsatte RIO och rektorsföreningen för landstingsfolkhögskolorna en arbetsgrupp för att utreda förutsättningar för att starta en utbildning för nya skolledare inom folkbildningen. På grundval av det utredningsmaterial och de förslag som arbetsgruppen presenterade lades utbildningen till Skolledarhögskolan i Stockholm. Hösten 2000 startade den första skolledarutbildningen för folkhögskolan. Idag är det Uppsala universitet som svarar för rektorsutbildningen. Stora delar av utbildningen sker på distans men däremellan möts kursdeltagarna till utbildningar i internatmiljö.

REKTORSUTBILDNINGEN har utvecklats sedan den första utbildningen. Då var det nästan enbart rektorer i gruppen, många män, de flesta 50+. Ofta hade de lång folkbildningserfarenhet och tyckte att de redan kunde det de skulle utbildas för. För en del blev det jobbigt och avhoppet var relativt många. Sedan har det skett en gradvis förändring. Idag är ambitionsnivån högre hos deltagarna och det ställs högre krav på föreläsarna. Det är fler biträdande rektorer och andra skolledare som deltar, medelåldern har sjunkit och det finns ungefär lika många män och kvinnor i gruppen.

UTÖVER INSATSER för att skapa en skolledarutbildning har lednings- och organisationsfrågorna i det kontinuerli-

ga arbetet varit en av RIOs mer angelägna uppgifter att arbeta med. Rapporter om detta har skrivits av Ingemar Sallnäs och Kerstin Mustel. Dessutom har en grupp rektorer arbetat fram en rapport om rektorskvalitet som ett utvecklingsprojekt med stöd från Folkbildningsrådet.

Kerstin Mustels rapport om omsättningen av rektorer på folkhögskola 2003-2009 visade att ett stort antal folkhögskolerektorer efter relativt kort tid lämnat sin tjänst. Trots ett roligt och stimulerande arbete är förväntningarna på rektorerna stora.

NYA REKTORER vid folkhögskolan möts varje år för information och utbildning vid en studiedag i Folkbildningsrådets regi. Vid dessa tillfällen har RIO medverkat. RIO har dessutom ofta haft egna träffar med enskilda och grupper av nya rektorer.

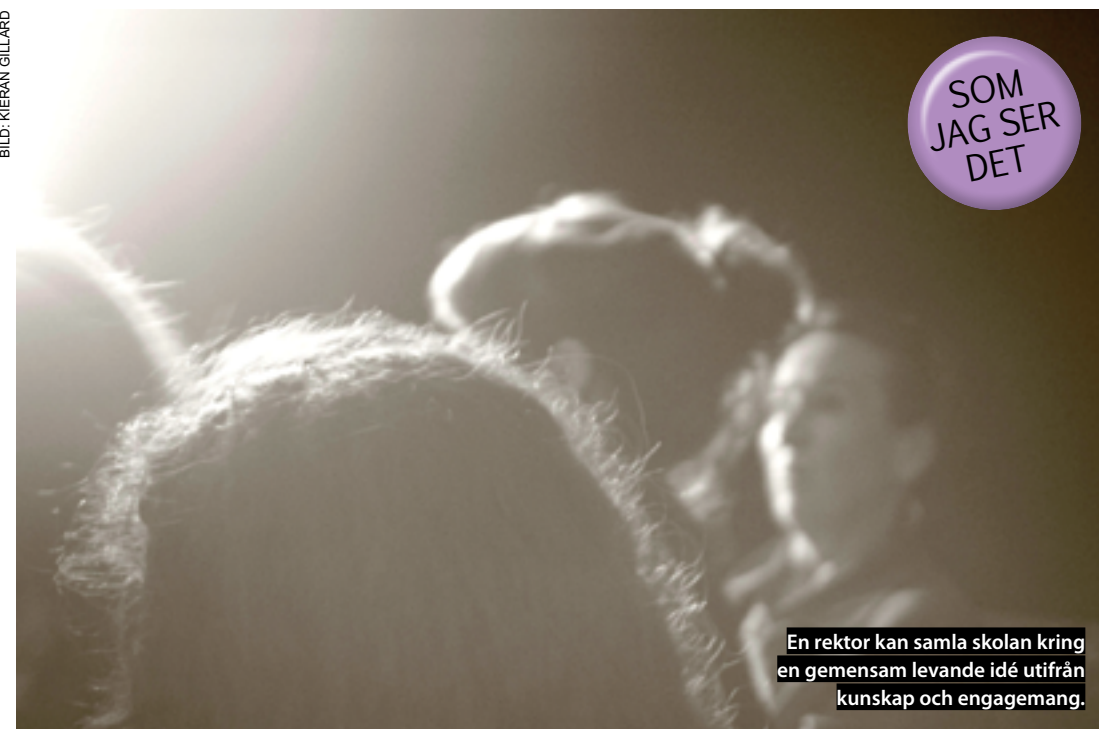
En rektorsfortbildning för alla folkhögskolans rektorer anordnas också i form av självstyrande grupper. RIO hävdar att denna typ av fortbildning är av stort värde för att skapa nätverk mellan skolorna och höjer motivationen hos rektorerna.

I ANSLUTNING till RIOs kongresser och verksamhetskonferenser anordnas ofta

inspirationsseminarier för både rektorer och ordförande på folkhögskolorna.

För att stötta folkhögskolans rektorer har RIO och SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) utverkat särskilda medel ur folkbildningsanslaget för att öppna för att den rektor som så önskar ska kunna knyta en mentor till sig. RIO har på hemsidan en aktuell lista över tänkbara mentorer men varje folkhögskola och rektor ansvarar själv för att välja lämplig person och att kontraktera denna för uppdraget. Flera folkhögskolor kan också välja att tillsammans bilda en handledargrupp och anlita en gemensam mentor/handleddare.

BILD: KIERAN GILLARD

En gemensam levande idé

DEN 2 OKTOBER år 2000 startade den av RIO och dåvarande Landstingsförbundet initierade utbildningen för folkhögskolerektorer. Tanken var att skapa en akademisk rektorsutbildning jämbördig med den offentliga skolans, men grundad i folkbildningens idétradition.

TIDIGARE HADE det funnits kortare utbildningar där man exempelvis fått bekanta sig med Ingemar Sallnäs "tio-kampare" – en väl funnen metafor för att kasta ljus över rektorsuppdragets komplexitet. Nu har fem utbildningsomgångar genomförts och inalles drygt 100 skolledare utbildats. Ht-12 startade den sjätte omgången med 30 skolledare.

Talesätt som att "en lärare aldrig skulle acceptera den rektor

man verkligen kräver" illustrerar den ambivalens som finns kring ledarskap i utbildningsorganisationer. Det traditionella patriarkala rektorskapet tillhör tveklöst en svunnen tid. Antitesen i form av avsaknad av ledare har inte heller visat sig fungera. En rektor som utifrån kunskap och engagemang kan samla skolan kring en gemensam levande idé har däremot goda förutsättningar att förtjäna respekt och tillsammans med lärarna skapa en god lärmiljö. Rektorsutbildningens syfte är att bidra till denna kunskap för folkhögskolans ledare.

LARS SVEDBERG
Docent,
utbildningschef
Uppsala universitet

"DET TRADITIONELLA
PATRIARKALA
REKTORSKAPET TILL-
HÖR TVEKLÖST EN
SVUNNEN TID."

Folkhögskollärlinjen

EN SÄRSKILD UTBILDNING för folkhögskollärare har sedan 1970 anordnats av Linköpings universitet. 1991-92 skrevs folkhögskollärarexamen in i den nya lärarexaminationsordningen och förändringar i folkhögskollärläroprogrammet har sedan dess skett utifrån Bolongaprocessen. Med anledning av att lärarutbildningen för det allmänna skolväsendet har ändrats har RIO fört samtal inom Rådet för folkbildningsfrågor vid Linköpings Universitet (RÅFF) kring förändringar av folkhögskollärlinjen.

RIO, Rektorsföreningen för landstingsskolorna och Svenska folkhögskolans lärarförbund (SFHL) sände 2010 en PM till statssekreterare Amelie von Zweigbergk med anledning av förslaget till ny lärarutbildning, i vilket folkhögskollärläroprogrammet helt saknades. Det ledde till en hearing där utformningen av den framtida lärarutbildningen för folkhögskolan diskuterades mellan departementet, folkhögskollärläroprogrammet och företrädare för folkhögskolorna och SFHL.

I november 2012 tillsatte statsrådet Jan Björklund en utredning om folkhögskollärläroprogrammet.

JÄMLIKHET OCH DELAKTIGHET

RÖRELSEFOLKHÖGSKOLORNA har demokratiska organisationer och föreningar som huvudmän. Många av skolorna är knutna till en folkrörelse men det finns också lokala föreningar och intressegrupper som konstituerar en del av RIO-skolorna. Den demokratisyn som präglar våra folkrörelser finns också naturligt inom folkhögskolorna.

DET BETYDER ATT demokrati är ett viktigt begrepp på folkhögskolorna. Det tar sig flera uttryck men syns kanske tydligast när det gäller attityd och bemötande. På folkhögskolan ska varje deltagare mötas av empati och respekt, känna gemenskap och bli sedd och lyssnad på. Folkhögskolorna står också tydligt för jämlikhet, delaktighet och integration.

Därför är det naturligt att folkhögskolorna verkar för att stärka och utveckla demokratin. Det är dessutom ett av de syften som staten angett som ett krav för att ge statsbidrag och en bas i allt folkbildningsarbete. RIO har arbetat för att inom olika områden föra samman folkhögskolor i demokratiseminarier och på så sätt vara delaktig i en utveckling och fördjupning av demokratiarbetet.

FOLKHÖGSKOLORNA öppnar alltmer för samverkan med nya organisationer och rörelser. Arbetsmetoderna, kontaktytorna och friheten att anordna kurser som passar olika typer av deltagare gör att folkhögskolan skapar delaktighet, inflytande och medverkar till att bredda demokratin.

"LÄRARNÄ MÅSTE VÄRÄ
SKOLADE I FOLKBILDNINGENS
HISTORIA FÖR ATT KUNNA FÖRÄ
FOLKHÖGSKOLANS IDEOLOGI
OCH UPPDRAG VIDARE."

STATUS, STYRKA OCH SJÄLVFÖRTROENDE

– **TA VÄRÄ PÄ** lokala aktörer, koppla ihop civilsamhällets organisationer! Värna och hävda olikheten - folkhögskolan är en unik mötesplats! Det menar Hanna Hallin när RIOs första spanargrupp träffas på kansliet i Stockholm.

Gruppen består av, förutom Hanna Hallin, Staffan Larsson, Eduardo Gran Villanueva-Contreras, Annicka Flovin och Lars Stjernkvist. Dagens träff är den andra av fyra planerade. Den sista kommer att ske under RIOs kongress 2013.

Vad finns det för bild av folkhögskolan idag?

Gruppen är överens om att dagens bild av folkhögskolan är spretig. Å ena sidan som någonting gammalt, mossigt och osynligt - å andra sidan har folkhögskolan många eftertraktade samhälls- och kulturutbildningar.

– Det finns en bild av folk-

högskolan som en skolform för de som inte har lyckats någon annanstans - likställd med försörjningsstöd eller Fas3. Men det finns potential. Framgångssaga, diamant och överraskning är ord som gruppen väljer att beskriva folkhögskolan med.

– **FOLKHÖGSKOLAN** finns mot alla odds, menar Staffan Larsson. Det har skett en kopiös förändring genom åren och folkhögskolorna har visat sig klara av även dåliga tider. En fördel är att folkhögskolorna inte har nationella läroplaner. Det ger möjlighet till snabba förändringar.

– Kurser med mer praktisk inriktning är ett jättebra sätt att locka människor, som kanske inte har haft det så lätt i skolan innan, till fortsatta studier, menar Eduardo Gran Villanueva-Contreras. Vi får heller inte glömma folkhög-

skolornas stora kulturella kapital – många som studerar på folkhögskolor blir av med sina fördomar om andra människor.

Hur ser då framtiden ut för folkhögskolan?

– Folkhögskolans styrka är den lokala anknytningen, menar Hanna Hallin och får medhåll från hela gruppen. Vi måste jobba för att möjliggöra möten genom relevanta arrangemang för och med den lokala anknytningen, fortsätter hon.

– Folkhögskolan måste vara den mötesplats som den lokala befolkningen först tänker på när det gäller kortkurser, projekt och föreläsningar, säger Annicka Flovin. Hon menar att folkhögskolan ska visa att den behövs, synliggöra nyttan och vara ett växthus i lokalsamhället.

– Utmaningen är att finnas

med i samhällsdebatten. Det lokala perspektivet är viktigt. Idealism, professionalism och kommersialism? Hur får vi ihop dessa delar utan att förlora idén? frågar Eduardo Gran Villanueva-Contreras.

HANNA HALLIN håller med.

– Civilsamhällets organisationer träder inte in och tar strid, menar hon. Var finns det civila samhället i debatten?

– Vi kommer nog att se många olika typer av folkhögskolor med flera särarter i framtiden, menar Eduardo Gran Villanueva-Contreras. Vi pratar mycket om pengar, om utbildningsföretag - "Folkhögskola AB". Men vad kommer det att innebära? Vi vet inte riktigt vart vi är på väg.

– Vi måste vässa innehållet i folkhögskollärarutbildningen och jobba med folkhögskolepedagogik i framkant, menar Staffan Larsson. Fortbildning

för redan anställda lärare är särskilt viktig. Lärarna måste vara skolade i folkbildningens historia för att kunna föra folkhögskolans ideologi och uppdrag vidare.

– Då är det viktigt att folkhögskolans huvudmän är tydliga med sin ideologi och står fast vid den, säger Annicka Flovin.

LARS STJERNKVIST håller med och menar att folkhögskolorna själva måste ta sig rätten att formulera sitt uppdrag. Han menar också att grunduppdraget måste förstärkas, att minska kunskaps- och utbildningsklyftan.

– Vi måste vilja något mer än statens uppdrag till folkhögskolorna, inflikar Eduardo Gran Villanueva-Contreras.

– Traditionellt fungerade folkhögskolans lärare som grindvakter, som övervakare av huvudmannens infly-

SPANARGRUPPEN BESTÄR AV

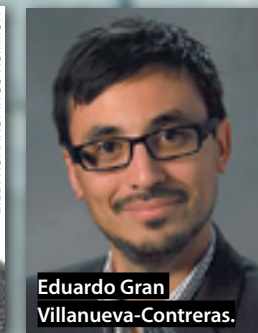
Lars Stjernkvist
kommunalråd Norrköping
Staffan Larsson
pensionerad professor
i vuxenpedagogik vid
Linköpings universitet
Eduardo Gran Villanueva-Contreras
rektor Härnösands folkhögskola
Hanna Hallin
chef Tankesmedjan
Sektor3
Annicka Flovin
rektor Poppius

tande och idé, fortsätter Lars Stjernkvist. De sa ifrån och var involverade. Kanske behöver både folkhögskolan och lärarna få ett större självförtroende?

– Sluta läsa kartan och börja rita den istället! avslutar Hanna Hallin.

Lars Stjernkvist.

Eduardo Gran Villanueva-Contreras.

Annicka Flovin.

Staffan Larsson.

Hanna Hallin.

BILD: NORRKÖPINGS KOMMUN

BILD: OSKAR KULLÄNDER

"PROJEKTET SYFTADE BLAND ANNAT TILL ATT SKAFFA ETT ENKÄTVERKTYG FÖR ATT UNDERLÄTTA DET SYSTEMATISKA KVALITETSARBETET."

KVALITETSSÄKER VERKSAMHET

I REGERINGENS folkbildningsproposition 2005/06:192 står *kvalitativa kriterier behöver tillföras de modeller för fördelning av statsbidrag som tillämpas på olika nivåer inom folkbildningen. Former för fristående granskning av verksamheten bör introduceras.* De enda konkreta kvalitetskriterier som föreslås i regeringens bedömning är att *verksamheten ska genomsyras av ideologisk profil, som tillför dimensioner som det offentliga utbildningsväsendet inte skall ha, samt att verksamhet kan bedrivas i hela landet.*

Folkhögskolorna har sedan 2006 arbetat intensivt med att kvalitetssäkra sin administration och sina verksamhetsformer och löpande lämnat in kvalitetsredovisningar till Folkbildningsrådet för sammanställning och analys. Utvärderingarna har bl.a. baserat sig på de fyra syften och sju prioriterade områden som anges i folkbildningspropositionen men också redovi-

sat förbättring av demokrati, styrelsearbete, administrativa rutiner, profilering, utvecklingsarbete mm. Den bedrivna verksamheten prövas fortfarande mot skolans kriterier i det systematiska kvalitetsarbetet. Utifrån folkhögskolornas ingivna kvalitetsredovisningar kan sedan Folkbildningsrådet fatta beslut om uppföljning och andra insatser. Folkbildningsrådets nationella utvärderingar sker idag med hjälp av fristående forskargrupper enligt en utvärderingsplan som utarbetats av Folkbildningsrådets expertgrupp.

RIO MENAR att de allt mer detaljerade grundkraven för att få statsbidrag är en kvalitets-säkring i sig och har svårt att se vilka ytterligare kriterier som måste till för att motivera statsbidraget. RIO menar också att ytterligare kvalitetskriterier kopplade till statsbidraget skulle medföra en olycklig likriktning och detaljstyrning

av folkhögskolornas verksamhet och motverka folkbildningspropositionens syfte att verksamheten ska genomsyras av ideologisk profil.

FB-KVALITET startade som ett projekt med 13 RIO-folkhögskolor. Projektet skapades samma år som den då nya folkbildningspropositionen *Lära, växa, förändra* (2005/06:192) presenterades. I den betonades vikten av ett systematiskt kvalitetsarbete inom folkbildningen. Projektet syftade bland annat till att skaffa ett enkätverktyg för att underlätta det systematiska kvalitetsarbetet. Ett annat syfte var att möjliggöra mätningar av hur centrala värden inom folkbildningen återspeglas i verksamheten, men också statens syften med statsbidraget till folkbildningen.

Projektgruppen utformade den första webbaserade enkäten för att mäta folkbildningens kvalitet. Dessa mätningar

BILD: SANDRA BERG

Folkhögskolorna har sedan 2006 arbetat intensivt med att kvalitetssäkra sin administration och sin verksamhet.

fick senare namnet FB-kvalitet (www.FBkvalitet.se). Projektet upphandlade dessutom ett enkätverktyg av det Åbo-baserade företaget Analystica Oy. Enkätverktyget kallas QA.

Projektet kom snart fram till att Folkbildningens kvalitet måste ses som ett sammansatt begrepp som innehåller åtminstone tre olika perspektiv. Det första är deltagarens perspektiv; vad är kvalitet för honom eller henne? Det andra perspektivet utgår från folkhögskolans egna mål med verksamheten. Det tredje perspektivet innehåller statens syften med statsbidraget. Alla tre perspektiven är viktiga och måste beaktas i en mätning av folkbildningens kvalitet.

DE TRE PERSPEKTIVEN återkommer för övrigt i *Vägval & vilja*, 2012, från FBR, RIO m.fl. Där talas om deltagarna, anslagsgivarna samt folkbildningens profil och idégrund. När folkbildningsverksamheten

bedöms och värderas, är det viktigt att klargöra från vems perspektiv detta görs: Är det från deltagarnas, från anslagsgivarnas eller med utgångspunkt i organisationens egen profil och idégrund?

Projektets första enkät genomfördes hösten 2006. Under de följande åren utvecklades även en enkät för lärare med liknande frågor som för deltagarna. En möjlighet att komplettera deltagarenkäten med en egen lokal enkät skapades. Samtidigt växte antalet folkhögskolor med licens att använda QA och enkäterna. Enkäterna genomförs två gånger per år, höst och vår, av de skolor som så önskar.

Fram till 2010 hade Runö folkhögskola varit värdorganisation för verksamheten med Stefan Lauffs och Tage Johansson som operativt ansvariga. Det blev då nödvändigt att hitta en ny organisatorisk form. RIO tillfrågades och accepterade att stå som

juridisk huvudman för FB-kvalitet, ett beslut som sedan konfirmerades av RIO-kongressen 2011.

Verksamheten fortsätter att växa och omfattar numera 93 folkhögskolor. 63 % av 107 RIO-folkhögskolor är med och 58 % av de offentligt ägda folkhögskolorna. Det blev också nödvändigt att hitta en ny och demokratisk ledningsfunktion för FB-kvalitet. Lösningen blev en ledningsgrupp på sex personer som väljs via en webbaserad omröstning som genomförs varje år.

DEN LÅNGA SERIEN av mätningar har lett fram till fördjupade redovisningar och analyser av resultaten. De deltagande skolorna får numera fleråriga trendanalyser av sina resultat. Lärarenkäten har dessutom utökats med ett antal frågor om arbetskulturen på folkhögskolan, för att stimulera den interna diskussionen om arbetsformerna.

Vad tycker folkhögskolans deltagare?

DELTAGARENKÄTEN har använts sedan 2006 av cirka 90 folkhögskolor. Mer än 67 000 deltagare har svarat på enkäten fram till 2013. Sju av enkätfrågorna avser att mäta deltagarnas måluppfyllelse, vilket är ett av enkätens tre perspektiv på kvalitet. En av dessa sju frågor handlar om deltagaren är nöjd med utbildningen.

VI KAN KONSTATERA att deltagarna över lag och över tid är mycket nöjda med sin utbildning. Resultatet kan beskrivas med medelvärde 76 (våren 2012) på en nöjdhets skala från 0 till 100. Värdet 0 står för att alla deltagare skulle vara missnöjda och 100 för att alla deltagare är mycket nöjda. Resultatet 76 kan också beskrivas som att 85 % är nöjda eller mycket nöjda, medan 12 % är mindre nöjda och 3 % är missnöjda. En stor andel av folkhögskolorna ligger runt värdet 76. Intervallet 71 – 81 täcker in 61 % av folkhögskolorna som deltog vårterminen 2012.

Resultaten kan relateras till olika bakgrundsfaktorer.

Exempelvis visar det sig att det inte är någon skillnad mellan män och kvinnor (76 för båda grupperna), och ingen skillnad mellan studerande i internat- respektive externatform. Deltagare med funktionsnedsättning är aningen mindre nöjda – 75 mot 76.

DELTAGARNAS ÅLDER spelar viss roll. Med stigande ålder följer ökad nöjdhet. Nöjdast är åldersgruppen över 45 år – index 82. Födda utanför Sverige är lika nöjda som infödda svenskar (76). Bland de utlandsfödda är deltagare med lång tidigare utbildning nöjdast (77). Bland svenskfödda är de som har 3-årigt gymnasium nöjdast (77). Som synes är dock variationerna små och därmed statistiskt osäkra.

Kurstyper är en annan faktor som kan studeras. Nöjdast är deltagarna i distanskurser, både i allmänna och särskilda kurser (80 respektive 82). För allmän respektive särskild kurs i traditionell form är nöjdheten 73 respektive 78.

Vilka folkhögskolor har då

de nöjdaste deltagarna? Det har diskuterats om det är de stora eller de små skolorna. Vid undersökningen våren 2012 hade de 10 minsta skolorna (av 80 skolor) värdet 71 i nöjdhet, medan de 10 största hade 77. Men bilden är sammansatt. Gruppen skolor strax över de 10 minsta skolorna hade 78. Bland de minsta skolorna (< 4 000 deltagarveckor) finns både den skola som har de nöjdaste deltagarna (92) och en skola med inte särskilt nöjda deltagare (56). Påfallande är att skolor med låg nöjdhet ofta också har låg svarsfrekvens. Den låga svarsfrekvensen gör att resultaten blir osäkra, men kan också i sig vara ett tecken på missnöje och ovilja att svara.

VARIATIONEN I NÖJDHET är störst bland de minsta skolorna och minst bland de största skolorna. Sambandet mellan skolans storlek och nöjdhet är dock svagt. Både stora och små folkhögskolor har i allmänhet nöjda deltagare. Och nöjdhet är en av flera aspekter på kvalitet.

30 % av deltagarna i allmän kurs och 13 % av deltagarna i särskild kurs har någon form av funktionsnedsättning.

ALLA HAR INNEBOENDE RESURSER

MÅNGA FOLKHÖGSKOLOR har utvecklat verksamhet anpassad till deltagare med specifik funktionsnedsättning. Det gäller t.ex. kurser för människor med utvecklingsstörning, förvärvat hjärnskada och afasi.

PÅ ANDRA folkhögskolor ingår studerande med funktionsnedsättning i den allmänna verksamheten. 30 % av deltagarna i allmän kurs och 13 % av deltagarna i särskild kurs har någon form av funktionsnedsättning eller är dyslektiker. Den siffran har varit relativt stabil under de senaste åren. Nya och etable-

rade samarbeten med olika handikappförbund och andra nätverk innebär dessutom att var tionde deltagare i en kortkurs idag har en funktionsnedsättning.

I REMISSVAREN på det folkbildningspolitiska dokumentet *Vägval & vilja* uttrycker RIO-folkhögskolorna vikten av att arbeta med personer med funktionsnedsättning. Både i bemötandepolicy och värdegrund framgår möjligheterna att anpassa kurser efter deltagarnas speciella behov. Tyvärr har stödet till folkhögskolornas

"TYVÄRR HAR STÖDET TILL FOLKHÖGSKOLORNAS ARBETE FÖR MÄNNISKOR MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING UNDER SENARE ÅR URHOLKATS."

arbete för människor med funktionsnedsättning under senare år urholkats.

En folkhögskola skriver exempelvis: *Å ena sidan statens tydliga uppdrag till folkbildningen, å andra sidan starkt försämrade ekonomiska möjligheter att fullfölja samma uppdrag.*

FOLKHÖGSKOLAN I UTBILDNINGSSYSTEMET

STUDERANDE på folkhögskola kan uppnå flera olika behörigheter – behörighet till studier på gymnasienivå, grundläggande behörighet för högskolestudier och särskilda behörigheter till högskolestudier. De som studerar vid folkhögskola har sedan början av 90-talet en egen urvalsgrupp vid ansökan till högskolan. RIO har genom åren arbetat för att bevara folkhögskolekvoten och för att hitta system som relaterar folkhögskolans kurser till högskolans.

Folkhögskolans bedömningssystem är annorlunda genom att man ger sina kursdeltagare ett studieomdöme, inte betyg i enskilda ämnen. Studieomdömet syftar till att bedöma den studerandes

möjligheter att tillgodogöra sig fortsatt utbildning. Det är studieomdömet som utgör grund för urvalet till högskolan. Behov av en differentiering av alla som söker via folkhögskolekvoten, för att slippa lottning eller urval via högskoleprovet, har medfört en revidering av nuvarande fyra skalsteg i omdömet till sju.

DET HAR VISAT SIG att studerande från folkhögskolan klarar fortsatta studier på högskola mycket bra. RIO har genomfört flera konferenser om samverkan och samarbete mellan folkhögskolor och högskolor.

RIO har arbetat för att folkhögskolorna ska kunna ge allmän och särskild behörighet för högskolestudier och för

att högskolorna ska utforma antagningskriterier som inte missgynnar sökande med folkhögskolebakgrund. Det har skett via brev till utbildningsministern m.fl. för att få åtgärder som ger en ökad samordning i fråga om antagningsregler till landets olika högskolor.

Diskussioner om en nationell referensram för kvalifikationer (NQF) har pågått under många år. Det är en anpassning till European Qualification Framework (EQF), framtagen för att underlätta för enskilda och arbetsgivare att kunna jämföra kunskaper, färdigheter och kompetenser inom EU och förstå på vilken nivå en viss utbildning ligger. Folkbildningsrådet har funnits med

i Yrkehögskolans referensgrupp, där också RIO gjort inspel. Först ut med att skissa på NQF för folkhögskolan var Fritidsledarutbildningarna. Därefter har en beredningsgrupp på Folkbildningsrådet tittat på hur folkbildningen ska kunna hantera frågor om på vilken nivå olika långa folkhögskoleutbildningar ska finnas. RIO och SKL har i brev till Folkbildningsrådet begärt att styrelsen ska arbeta vidare med frågan om hur Folkbildningsrådet, inom myndighetsuppdraget, skulle kunna behandla och godkänna folkhögskolans kurser och utbildningar i det system för NQF som kommer att föreslås av Yrkehögskolan under 2013.

Valideringsfrågorna hänger

nära ihop med NQF. Folkhögskolan i sig utgör ett eget valideringssystem, godkänt av avnämarna. Folkhögskollärare kartlägger tillsammans med deltagaren hans/hennes tidigare kunskaper och erfarenheter för att kunna avgöra inplaceringen på rätt kursnivå. Även när det gäller valideringsfrågorna har RIO deltagit med synpunkter i en av Folkbildningsrådet tillsatt beredningsgrupp.

EN CENTRAL FRÅGA för RIO har alltid varit deltagarnas möjligheter till studiefinansiering. För att få studiemedel ska deltagare på folkhögskola fylla 20 år senast hösten det år studierna påbörjas. Det medför inte sällan ekonomiska

svårigheter för studerande under 20 år som t.ex. vill bo på en internatfolkhögskola. Ofta krävs det då att sociala myndigheter eller föräldrarna bidrar till boende, mat och kursmaterial.

FÖR GRUPPEN vuxna som studerar på grundskolenivå (ofta nya svenskar med dåliga kunskaper i svenska) uppstår stora svårigheter att kunna finansiera studierna då de flesta inte har försörjningsstöd utan på låg nivå tvingas ta studiemedel och på så sätt skuldsätta sig så att framtida studier äventyras. Denna fråga har RIO diskuterat med bl.a. GRUV-utredaren, som på regeringens uppdrag ser över vuxenutbildningsfrågorna på grundskolenivå.

KULTURENS STARKA STÄLLNING

DET PÅGÅR ETT AKTIVT ARBETE

för att regionala politiska organ ska ta över ansvaret för att besluta om strategier, handlingsplaner och program som rör länens och regionernas utveckling. Det gäller också inom kulturområdet och regionala kulturplaner kommer successivt att fastställas. RIO har arbetat för att se till att folkhögskolorna får en plats i dessa kulturplaner. Det är samtidigt ett dilemma då folkhögskolorna också är ett nationellt intresse, inte minst gäller det för de rörelsefolkhögskolor som har en folkrörelseorganisation som huvudman. Folkhögskolorna finns på en lokal och regional arena men måste ha villkor som är likvärdiga oavsett var i landet

de är placerade. Folkhögskolorna är viktiga för kulturen i samhället, som förmedlare av kultur, utbildare av kulturproducenter och för att bilda kulturkonsumenter.

RIO HAR PÅ OLIKA SÄTT velat markera kulturens starka ställning på folkhögskolorna, bl.a. genom att under ett antal år (1998-2003) i samband med sin kongress dela ut ett kulturpris. Så här lät motiveringen när en lärare på Sundsgårdens folkhögskola fick priset år 2000: *Ingvar Rimshults utåtriktade arbete har stor betydelse för skolans utveckling och bidrar till att skolan har ett brett kulturutbud och därigenom fungerar som ett lokalt kulturcentrum i den omgivande bygden.*

BILD: RICHARD WASSERMAN

BILD: SANDRA BERG

I folkhögskolans miljö används folkhögskolans väl beprövade pedagogik: deltagarna blir sedda, lyssnade på och tagna på allvar.

FÖRREHABILITERING AV LÅNGTIDSSJUKA

FOLKHÖGSKOLANS pedagogik, metodik och arbetsformer fungerar väl också i verksamheter som inte bekostas av det traditionella folkbildningsanslaget. Det har visat sig främst i arbetet med långtidsarbetslösa. Genom särskilda medel från Arbetsförmedlingen har folkhögskolorna genomfört kurser och aktiviteter för arbetslösa. Det har varit projekt som kallats SAGA, VIA, UGA och SME.

RIO har varit positiv till dessa satsningar och samtidigt arbetat för att de ska föras in som en del av statsbidraget till folkhögskolan.

RIO HAR MED INTRESSE följt ett motsvarande arbete där några folkhögskolor tagit

initiativ till verksamhet för långtidssjukskrivna. De har utarbetat aktiviteter som de kallar "förrehabilitering". Tillsammans med Försäkringskassa, Arbetsförmedling och en del kommuners försörjningsstöd har de visat att många långtidssjuka har behov av aktiviteter före den arbetslivsinriktade rehabiliteringen för att bättre klara detta nästa steg. En vetenskaplig utvärdering bekräftar att denna försöksverksamhet har mycket goda resultat.

I FOLKHÖGSKOLANS miljö används folkhögskolans väl beprövade pedagogik och metodik i aktiviteterna. Deltagarna blir sedda, lyssnade på

och tagna på allvar. Det unika i den här verksamheten är att skolorna nära samarbetar med myndigheterna både i den övergripande verksamheten och i de lokala aktiviteterna.

RIO VILL ATT folkhögskolorna ska kunna vara aktörer i den förrehabiliterande verksamheten, t.ex. genom särskilda medel från Folkbildningsrådet, och ser landets 150 folkhögskolor som en möjlig och färdig organisation med kompetens för att ta emot detta samhällsuppdrag. I budgetunderlaget till regeringskansliet för 2014-2016 äskar också Folkbildningsrådet 25 miljoner kronor till en utbildningssatsning för sjukskrivna.

"DETTA KOMMER ATT INNEBÄRA
ATT FLER BEHÖVER EN KOMPLETTE-
RING AV SIN UTBILDNING."

REGIONALA KOMPETENSPLATTFORMAR

ARBETET MED att upprätta regionala kompetensplattformar är ett led i att utveckla tillväxtarbetet och förutsättningarna för utveckling av näringsliv och sysselsättning.

Enligt regeringens beslut är syftet med kompetensplattformarna följande:

- *Ökad kunskap och översikt inom kompetensförsörjnings- och utbildningsområdet.*
- *Samordning av behovsanalyser inom kompetensförsörjnings- och utbildningsområdet.*
- *Ökad samverkan kring kompetensförsörjning och utbildningsplanering.*
- *Ökad kunskap om utbud och efterfrågan av utbildningsformer, med utgångspunkt i de olika utbildningsformernas nationella mål samt myndigheternas ansvar.*

DE REGIONALA kompetensplattformarna ska utarbetas och genomföras i dialog med berörda aktörer och förhålla sig till näringslivets och arbetsmarknadens behov i de olika arbetsmarknadsregionerna.

Regeringens uppdrag uppmärksammar bristen på samordning mellan olika aktörer inom området och risken för ineffektiv resurshantering om kompetensutveckling bedrivs utan nära samverkan mellan alla de parter som är berörda. Utbildningsanordnare och

övriga parter som erbjuder kompetensutveckling och utbud av utbildningar är viktiga aktörer då det gäller att upprätta kompetensplattformar.

RIO ANSER att folkhögskolan är en utbildningsform och skolform som kan ses som en kompletterande och berikande aktör i arbetet med regionala kompetensplattformar. Folkhögskolan är en unik skolform där alla skolor i Sverige har sina egna identiteter. Folkhögskolorna präglas av folkbildningens kännetecken, fritt och frivilligt. Till skillnad från många andra skolformer är folkhögskolan inte bunden till traditionella ämnesuppdelningar eller kursplaner. Detta ger folkhögskolan möjlighet att på ett särskilt sätt anpassa kurser, utbildningar och studieszituationer för de studerande. Anpassningsmöjligheten gör att kurser hela tiden utvecklas och omformas så att lärandet och därmed utbytet av studierna blir så stort som möjligt för varje kursdeltagare.

Utmaningarna framöver handlar om återkommande förändringar som gör att nya kunskaper och kompetenser är nödvändiga från såväl medborgerlig och individuell utgångspunkt som från arbetsmarknadens och samhälleliga perspektiv. Ökad rörlighet i arbetslivet kom-

mer att ställa särskilda krav på ny kunskap och kompetens kopplat till yrkesmässig och geografisk mobilitet.

DEN STÖRSTA utmaningen kanske ändå ligger i de demografiska förändringarna som för med sig att årskullarna i den aktiva arbetskraften minskar. Detta innebär att det är nödvändigt att fler än tidigare inom respektive åldersgrupp är delaktiga i arbete och att fler behöver en komplettering av sin utbildning för att bygga på sin kompetens.

Till detta ska läggas att när så omfattande andelar som cirka 25 % av ungdomarna har lämnat gymnasieskolan utan grundläggande behörighet är behoven omfattande att i mer vuxen ålder kunna ta del av kompletterande utbildning.

Personer med utländsk bakgrund och utbildning är också en viktig och betydande grupp som bör ges ökade möjligheter till introducerande samhällsinformation samt grundläggande och kompletterande kunskap och kompetens.

DET ÄR MOT denna bakgrund och i detta perspektiv som man ska se folkhögskolans möjlighet att medverka i arbetet med de regionala kompetensplattformarna.

BILD: ANDREW AND HOBBS/FLOCKR

Folkbilda om folkbildning

DET FINNS EN LÅNG folkbildningstradition i Sverige. Men folkbildning är inte en företeelse som enbart handlar om historia och tillbakablickar.

Folkbildningen har stor betydelse för att utveckla den lokala och regionala kulturverksamheten och är en viktig del i arbetet med tillväxt och utveckling.

FOLKHÖGSKOLORNA har unika möjligheter att anpassa sin verksamhet utifrån deltagarnas behov och önskemål. Man kan erbjuda sammanhang också för personer som annars står långt ifrån den traditionella arbetsmarknaden och vid sidan av sociala nätverk. Att dessutom kunna erbjuda en kreativ och demokratisk miljö bidrar till den enskilda människans och

samhällets utveckling. Det är samhällsnytta!

Allt för få har dock kunskap och insikt om folkbildningens betydelse. Därför behöver vi tillsammans folkbilda om folkbildningen.

LÅT OSS ANVÄNDA RIOs 50-års jubileum till detta! Att se tillbaka på uppnådda goda resultat, men framför allt till att lyfta folkbildningens möjligheter att bidra till ett Europa som präglas av Europa 2020-strategins syfte om smart och hållbar tillväxt för alla!

CAROLA GUNNARSSON

Tredje vice ordförande
Sveriges Kommuner
och Landsting

"ALLT FÖR FÅ HAR
DOCK KUNSKAP OCH
INSIKT OM FOLKBILD-
NINGENS BETYDELSE."

UTVÄRDERINGAR OCH ANALYSER

BILD: DRWHIMSY/FLICKR

FOLKBILDNINGEN har utvärderats av statliga utredningar två gånger sedan 1991 (SUFO 1 och SUFO 2). I samband med båda utredningarna har RIO arbetat aktivt för att föra fram de särskilda synpunkter som är gemensamma för rörelsefolk-högskolorna.

Efter den senaste utredningen, SUFO 2, ökade statsmakternas intresse för att finna former för en kontinuerlig utvärdering av folkbildningen. Utvärderingen skulle i första hand göras för att de enskilda folkhögskolorna och studieförbunden skulle få en bättre verksamhet men naturligtvis också för att ge en tydligare bild av folkbildningens betydelse totalt. För att lägga upp formerna för utvärderingen anordnade Folkbildningsrådet ett antal seminarier och konferenser där RIO var en aktiv part.

SEDAN SUFO 2 har Folkbildningsrådet själva stått för både bidragsgivning och nationella utvärderingar av folkbildningen. Styrningen av de utvärderingar som

Folkbildningsrådet gjort har skett via en Expertgrupp med forskare och representanter för medlemsorganisationerna. Utvärderingarna, och i vissa fall kartläggningarna, har utgått från folkbildningens fyra syften och sju verksamhetsområden och inriktat sig på undersökningar av bl.a. folkhögskoledeltagaren, gränsöverskridande folkbildning, folkhögskolornas relationer till huvudmännen, processen med att ta fram nya statsbidrag, folkhögskolans lärare, regionalisering mm.

2012 ÖVERLÄMNAD Erik Amnå sin folkbildningsutredning till regeringen. Hans uppdrag var att analysera i vilken utsträckning de syften som har beslutats för statsbidraget har uppnåtts och att föreslå en ny modell för nationell utvärdering. Erik Amnå föreslår att kommande utvärderingar av folkbildningen genomförs av två statliga analysmyndigheter, vars uppdrag ges av en interdepartemental arbetsgrupp. Institutet för arbetsmarknads-

politisk utvärdering (IFAU) får, enligt förslaget, i uppdrag att utvärdera de utbildnings- och arbetsmarknadspolitiska effekterna av folkbildningen. Myndigheten för kulturanalys föreslås utvärdera kulturverksamheten i folkhögskolor och studieförbund.

RIO HAR OCKSÅ gjort en del egna kartläggningar och utvärderingar. Bl.a. har Kerstin Mustel undersökt folkhögskolornas internationella kontakter i förberedelsearbetet med att sätta FOLAC. RIO har också initierat arbetet med att ta fram ett framtidsinriktat folkbildningsprogram kallat *Vägal & vilja*.

I samband med arbetet för att införa ett systematiskt kvalitetsarbete på folkhögskolorna avsatte Folkbildningsrådet medel till RIO. Med forskare och inhyrda representanter för folkhögskolorna kunde RIO stötta framför allt rektorerna. Stödet innebar rektorssamlingar men också förslag på modeller för hur det systematiska kvalitetsarbetet skulle läggas upp.

MEDLEMSORGANISATIONEN FOLKBILDNINGSRÅDET

DET STATEN KRÄVER av Folkbildningsrådet finns reglerat i förordningen om statsbidrag till folkbildningen. Vid sidan av myndighetsuppdragen har Folkbildningsrådet också anförtrots vissa arbetsuppgifter av sina medlemmar. De har varierat något genom åren och de tre medlemmarna har haft lite olika syn på omfattningen av medlemsuppdragen. RIO och SKL har haft ett stort behov av att samordna insatserna när det gäller

marknadsföring, studeranderätt och arbetet med Folkbildningsnätet medan Folkbildningsförbundet har valt att minimera sina uppdrag till Folkbildningsrådet.

DET HAR EXEMPELVIS mellan medlemmarna diskuterats var den folkbildningspolitiska bevakningen ska ligga. Det är i dagsläget inget medlemsuppdrag till Folkbildningsrådet.

BILD: FOTOAKUTEN

Folkhögskolornas studeranderättsliga råd (FSR)

MEDLEMSORGANISATIONERNA RIO och Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har gett Folkbildningsrådet uppdraget att fastställa riktlinjer för arbetet med studeranderätten. Folkhögskolorna som är anslutna till FSR upprättar var för sig en egen studeranderättslig standard utifrån vilken olika tvister kan bedömas. Det studeranderättsliga rådet leds av en ordförande

(jurist) och i rådet ingår representanter för RIO, SKL och de studerande. Alla deltagare vid folkhögskolekurser (15 kursdagar eller längre) kan i tvister som rör studeranderätten vända sig till Folkhögskolornas studeranderättsliga råd.

RIO arbetar för att från och med 2013 göra anslutningen till FSR till ett grundkrav för statsbidrag.

Folkhögskolornas informationstjänst (FIN)

FIN BILDADES som en del av RIO och fördes från den 1 juli 1991 över som ett medlemsuppdrag till Folkbildningsrådet. FIN producerar information om alla folkhögskolornas kurser i form av broschyrer, annonser, en portal på webben, mässor mm. Informations-

tjänsten har också tagit initiativ till Folkhögskolans dag då folkhögskolor i hela landet samtidigt marknadsför skolformen.

FIN svarar dessutom för årliga informationskonferenser och deltar i samlingar med folkhögskolornas studie- och yrkesvägledare.

Folkbildningsnätet (FBN)

FOLKBILDNINGSNÄTET är ett gemensamt digitalt konferenssystem och ett administrativt och pedagogiskt verktyg - öppet för alla folkbildningsorganisationer och för alla verksamma inom folkbildningen. Folkbildningsnätet administreras centralt av Folkbildningsrådet på uppdrag av dess medlemmar. Med FBNs pedagogiska resurser som grund kan folkhögskolorna stärka och utveckla verktyg för flexibelt lärande.

BILD: WIKIMEDIA

INTERNATIONELLA ARENOR

1992 FÖRESLOG RIO och Landstingsförbundet att Folkbildningsrådet skulle vara medlem i Nordiska folkhögskolerådet och stå för kontakt- och representationsverksamheten i europeiska och internationella samarbetsfrågor inom folkbildningsområdet. 2007 förändrades principen och RIO ansökte om medlemskap i EAEA (European Association for the Education of Adults) och senare i ICAE (International Council for Adult Education). RIO blev ny medlem i Nordiska folkhögskolerådet år 2009.

FOLAC BILDADES för att främja folkhögskolornas internationella arbete och för att förbättra det långsiktiga gränsöverskridande samarbetet. FOLAC ska etablera kontakter med viktiga aktörer för folkhögskolornas internationella arbete

och vara aktiv på vuxen- och folkbildningsarenor i framförallt Norden och Europa men även globalt.

EN ANNAN viktig uppgift är att erbjuda folkhögskolorna möjligheter till erfarenhetsutbyte och kunskapsutveckling genom nätverksträffar och genom att tillhandahålla information om hur man kan få projektstöd. FOLAC ska också försöka påverka viktiga politikområden för folkhögskolornas internationella arbete som EUs vuxenutbildningspolitik och Sveriges politik för global utveckling.

ICAES VÄRLDSKONFERENS "A World Worth Living In" ägde rum 2011 i Malmö. FOLAC och RIO deltog i arbetet med att förbereda och genomföra världskongressen.

- FOLAC betyder Folkbildning – Learning for Active Citizenship.
- FOLAC startade som ett gemensamt medlemsuppdrag inom Folkbildningsrådet på uppdrag av RIO och SKL under perioden 2008-2010. Projektet förlängdes t.o.m 2011.
- FOLAC bedriver EU-politisk bevakning och påverkan samt bevakning och påverkan i syfte att öka möjligheterna till internationellt folkbildningsarbete.
- FOLAC är fr.o.m. 2012 en del av RIOs arbete och sker i samarbete med SKL.
- FOLACs arbete leds av en ledningsgrupp med representanter från RIO och SKL.

BILD: CHAMELODY

FOLAC främjar folkhögskolornas internationella arbete och är aktiv på globala vuxen- och folkbildningsarenor.

BILD: BJÖRN OLSSON

SOM JAG SER DET

Gemensamt kan vi förändra världen till något bättre.

Det lilla och det stora

FOLKHÖGSKOLANS uppdrag är att verka både i det lilla och i det stora; Se och rusta individen. Arbeta gemensamt. Förändra världen till det bättre!

ARBETET FÖR en demokratisk och hållbar värld där vi människor ges förutsättningar att agera som världsmedborgare är vår tids utmaning. För att folkhögskolorna skall kunna vara den förändringskraften måste vi ges goda förutsättningar att kunna ta det ansvaret. RIOs utökade internationella arbete genom FOLAC har varit de svenska folkhögskolornas gemensamma arbete för att folkbildningen skall ses som den resurs vi är och att vi därmed ges

goda förutsättningar. För första gången har Sveriges alla folkhögskolor gemensamt agerat för att påverka i Sverige och i Europa. Det ger resultat!

GENOM EAEA, the European Association for the Education of Adults, kan vi nu vara med och påverka beslutsfattandet i EU. Vuxnas lärande och folkhögskolor betraktas nu i allt högre grad som den viktiga resurs de är i arbetet för en mer demokratisk och hållbar samhällsutveckling.

BRITTA LEJON
f.d. ordförande FOLAC

BILD: KRISTOFER SAMUELSSON

"FÖR FÖRSTA GÅNGEN HAR SVERIGES ALLA FOLKHÖGSKOLOR GEMENSAMT AGERAT FÖR ATT PÅVERKA I SVERIGE OCH I EUROPA."

"KAN VANLIGA MEDBORGARE KOMMA NÄRMARE EU, FÖRSTÅ VAD DET HANDLAR OM OCH DÄR- MED UTVECKLA SITT AKTIVA MED- BORGARSKAP ÄVEN PÅ EU-NIVÅ?"

FOLKBILDNINGSSINSATSER

RIO HAR VARIT AKTIV för att stödja medlemsskolorna i riktade folkbildningsinsatser. Det har gjorts i särskilda projekt eller arbetsområden ofta i samverkan med en eller flera av skolorna. Här följer några exempel.

Under 2006 – 2007 genomförde RIO ett projekt om *integrationsarbete*. Avsikten var att lyfta fram exempel och att problematisera hur den dagliga undervisningen bidrar till integration. 17 skolor deltog i projektet som leddes av Anna Jutterdal och Kajsa Tegnér. En skrift sammanställdes med exempel på hur de deltagande folkhögskolorna arbetar och funderar kring integration. Skriften fungerade som samtalsinledare på andra folkhögskolor.

RIO arrangerade ett *jämställdhetsseminarium* 2006. Seminariet handlade om vad jämställdhetsarbete innebär

och framförallt hur mycket jämställdhetsarbetet är integrerat i de flesta ledningsuppgifter.

RIO HAR deltagit i Valideringsdelegationens referensgrupp för folkbildningen. Syftet har varit att utforska om folkbildningen ska vara en egen arena för *validering* och om folkbildningens metoder kan vara generaliserbara för validering i identifieringsfasen. Christer Larsson, Medlefors folkhögskola, har gjort en genomgång av olika exempel på validering från folkhögskolor och Kerstin Mustel har utarbetat ett förslag till arbetsmetod för validering inom folkbildningen. Ett seminarium har hållits med Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL) och Folkbildningsrådet om validering på folkhögskolor.

RIO arrangerade 2007 ett

lunchseminarium med inbjudna jurister för att inventera vilka problem som kan uppstå när

folkbildningen ska lyda under den nya *diskrimineringslagen*. Inbjudan att delta gick ut till alla folkhögskolor och studieförbund. RIO har därefter anlitat en jurist som har sammanställt ett material att använda vid uppvaktningar för utredning och departement.

Folkbildningsförbundet och RIO har samtalat om *digitala klyftan* tillsammans med Utbildningsradion. UR sände program om folkbildning och digitala pedagogiska projekt hösten 2008. IKT-lyftet var en satsning för att öka användningen av Internet, e-tjänster och digital information inom bl.a. folkbildningen. Den stora Digidelkampanjen, som startade 2011 syftar till att utbilda 500 000 nya Internetanvän-

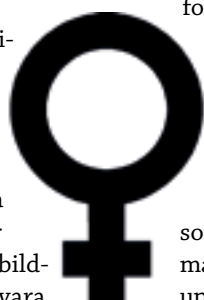

BILD: SANDRA BERG

Den stora Digidelkampanjen, som startade 2011, syftar till att utbilda 500 000 nya Internetanvändare till och med utgången av 2013.

dare till och med utgången av 2013. Målet är minskade digitala klyftor i samhället så att Internet och digital information ska bli vardagsredskap för alla.

RIO HAR VARIT AKTIV i dialogen mellan ideella sektorn och regeringen angående överenskommelsen inom det sociala området. Som medlem i Civilsamhällets organisationer i samverkan (Civos) vill RIO förstärka rörelsefolkhögskolornas tillhörighet till den ideella sektorn och bidra med kunskap om utbildning och folkbildning.

Anna Jutterdal var ansvarig för "Långdansen" som var ett projekt där en folkhögskola besökte och studerade en annan skolas *jämställdhetsarbete*. Syftet var att se sin egen skolas arbete med nya

ögon. Ett arbetsmaterial med handledning *Pusselbitar för ett jämställdhetsarbete* trycktes upp och presenterades också på RIOs hemsida.

Folkhögskolerepresentanter har deltagit vid 30 tillfällen tillsammans med sjukförsäkringsminister Cristina Husmark Pehrsson för att informera om förändrade regler som innebär att personer med sjukersättning kan studera eller arbeta ideellt med bibehållen ersättning och utan Försäkringskassans godkännande. RIO har getts tillfälle som enda utbildningsanordnare att informera om studier.

KAN VANLIGA medborgare komma närmare EU, förstå vad det handlar om och därmed utveckla sitt aktiva medborgarskap även på EU-nivå? Kan folkhögskolor bidra till den processen? Det

var huvudfrågorna i de tre folkhögskolegemensamma projekt om EU som cirka hälften av Sveriges folkhögskolor medverkade i 2009, 2010 och 2011. RIO tog genom FOLAC initiativ till och samordnade projekten. Bidragen kom från regeringen, via Folkbildningsrådet och syftade till att skapa intresse och engagemang för EU-frågor på folkhögskolorna men också bland allmänheten i mer utåtriktade evenemang. Det sista projektet, med 59 medverkande folkhögskolor, beräknades nå drygt 17 000 personer varav cirka 9 000 var direkt involverade deltagare och personal på folkhögskolorna. Projekten satte bl.a. fokus på valet till Europaparlamentet, klimatfrågorna och aktivt medborgarskap. I december 2011 avslutades de tre projektåren med en konferens i Stockholm för de lokala projektsamordnarna.

Ett livslångt lärande

I MITTEN PÅ 90-TALET lyssnade jag till en framtidsforskare som sa till oss 70-talister att vi skulle komma att byta yrke minst 7-8 gånger i livet. Jag minns det så väl. Dels för att det lät mycket jämfört med vår föräldrageneration, men också eftersom det ställer krav på utbildning inför varje nytt jobb.

ATT BYTA JOBB många gånger, eller ska vi säga inriktning i livet, känns idag rätt självklart. Det kan vara inom samma sektor eller kanske till en helt ny bransch. Oavsett vad så återstår fortfarande att fylla begreppet livslångt lärande med reellt innehåll såväl före och under som efter de yrkesverksamma åren. Jag är dessutom säker på att alla vill lära mer och lära nytt – oberoende av var man arbetar,

hur man lever sitt liv och vad man har för tidigare studieerfarenheter. Jag är övertygad om att alla vill ha makt över sitt eget lärande. Jag är dessutom helt säker på att det livslånga lärandet blir verklighet först när man får möjlighet att tillsammans med andra bestämma var, när och hur lärandet ska ske. Om folkbildningen förmår attrahera människor i olika skeden i livet har de så mycket att lära av varandra och med varandra. För detta krävs att folkbildningen är lyhörd för olika behov och det kräver i sin tur att staten värnar bildningens fria och frivilliga ställning.

LENA HALLENGREN
Riksdagsledamot
Vice ordförande
socialutskottet

"JAG ÄR SÄKER PÅ
ATT ALLA VILL HA
MAKT ÖVER SITT EGET
LÄRANDE."

RIOS MEDLEMMAR 2012

Albins folkhögskola
Alma folkhögskola
Folkhögskolan i Angered
Arbetarrörelsens folkhögskola
Axevala folkhögskola
Bergslagens folkhögskola
Birkagårdens folkhögskola
Bona folkhögskola
Bosöns idrottsfolkhögskola
Botkyrka folkhögskola
Braheskolan Visingsö folkhögskola
Brunnsviks folkhögskola
Dalkarlså folkhögskola
Edelviks folkhögskola
Eslövs folkhögskola
Finska folkhögskolan
Framnäs folkhögskola
Fridhems folkhögskola
Furuboda folkhögskola
Färnebo folkhögskola
Geijerskolan
Glimåkra folkhögskola
Glokala folkhögskolan
Hagabergs folkhögskola
Hellidens folkhögskola
Helsjöns folkhögskola
Hjo folkhögskola
Hjälmed folkhögskola
Folkhögskolan Hvilan
Hyllie Park folkhögskola
Hållands folkhögskola
Hällefors folkhögskola
Härnösands folkhögskola
Hästportens folkhögskola
Jakobsbergs folkhögskola
June folkhögskola

Jämshögs folkhögskola
Kageholms folkhögskola
Kalix folkhögskola
Karlskoga folkhögskola
Kista folkhögskola
Kvarnby folkhögskola
Kvinnofolkhögskolan
Leksands folkhögskola
Lidingö folkhögskola
Liljeholmens folkhögskola
Lillsveds idrottsfolkhögskola
Litorina folkhögskola
Ljungkile folkhögskola
Långholmens folkhögskola
Malmfältens folkhögskola
Malmö folkhögskola
Mariannelunds folkhögskola
Marieborgs folkhögskola
Markaryds folkhögskola
Medlefors folkhögskola
Mellansels folkhögskola
MKFC - Stockholms folkhögskola
Mo Gård folkhögskola
Mullsjö folkhögskola
Munka folkhögskola
Nordens folkhögskola
Biskops - Arnö
Nordiska folkhögskolan
Nyköpings folkhögskola
Oskarshamns folkhögskola
PRO: s folkhögskola
Runö folkhögskola
Röda Korsets folkhögskola
Scouternas folkhögskola
S: t Sigfrids folkhögskola
S: ta Birgittas folkhögskola
S: ta Maria folkhögskola

Sigtuna folkhögskola
Sjöviks folkhögskola
Skarpnäcks folkhögskola
Skeppsholmens folkhögskola
Skurups folkhögskola
Solviks folkhögskola
Sommenbygdens folkhögskola
Stadsmissionens folkhögskola
Stensunds folkhögskola
Strömbäcks folkhögskola
Sundbybergs folkhögskola
Sunderby folkhögskola
Sundsgårdens folkhögskola
Sverigefinska folkhögskolan
Södertörns folkhögskola
Södra Stockholms folkhögskola
Södra Vätterbygdens folkhögskola
Tollare folkhögskola
Tornedalens folkhögskola
Vadstena folkhögskola
Valjevicens folkhögskola
Valla folkhögskola
Wendelsbergs folkhögskola
Viskadalens folkhögskola
Vårdinge By folkhögskola
Väddö folkhögskola
Västansviks folkhögskola
Västerås folkhögskola
Ågesta folkhögskola
Ädelfors folkhögskola
Älvsby folkhögskola
Önnestads folkhögskola
Örebro folkhögskola
Österlens folkhögskola
Östra Grevie folkhögskola

STYRELSE (FRÅN 1991)

& REPRESENTANTSKAP (1963-1991)

BERTIL ALMGREN
Medlefors
1997 - 2006
LARS ANDERSSON
*
1973 - 1975
INGRID ANDREAE
Viskadalen
2011 - ff
LARS ANDREASSON
Viskadalen
1976 - 1977
TOMAS ARONSSON
Västerås
och Bergslagen
2011 - ff
ARNE BACK
Helliden
1963 - 1986
BO BENGTSSON
Bosön
1963 - 1964
LENNART BLADH
*
1986 - 1986
ÅKE BOBERG
Kaggeholm
1966 - 1972
ANNE-MARIE
CAMPPELL
Kvarnby
2002 - 2003
NILS CARLSHAMRE
Nordiska
1967 - 1972
ALF CARLSTEDT
Jämshög
1988 - 1989
RAGNHILD DANELL
Vadstena
1988 - 1991
JAN DANIELSSON
Hvilan
1987 - 1991
TORSTEN
DANIELSSON
Sv Missionsförbundet
1967 - 1970
ANSGAR
EEG-OLOVSSON

Härnösand
1963 - 1964
SVEN EKLÖV
Lillsved
1983 - 1985
LARS ESAIASSON
Wendelsberg
1973 - 1979
LARS-ERIK
ESBJÖRNSSON
Brunnsvik och Runö
1979 - 1997
CARL FORSMAN
Strömbäck/Jämshög
1985 - 1986
1966 - 1970
STEFAN FOSSÉUS
Sigtuna
1979 - 1984
HILDING FRIMAN
Wendelsberg
1966 - 1972
ELSMARI FURUVALL
Littorina
1998 - 2003
SARA GEZELIUS
Runö
2001 - 2002
SUSANNE
GRUNDSTRÖM
Hällefors
2003 - 2009
KERSTIN GRÖNING
Ljungkile
2011 - ff
SVEN GUNNARSSON
Fridhem
1986 - 1986
BENGT GUNNEMO
Hagaberg
1973 - 1997
ÅKE GÖRANSSON
S:ta Birgitta
/S:ta Maria
1997 - 2003
IVAR HECKSCHER
Vårdinge By
2009 - ff
VERNER HELTE
(allm gruppen)

1973 - 1991
PER-GUNNAR
HJALMARSSON
Hjälmaröd
1973 - 1975
LARS HJERTÉN
Skara stift (Hjo)
1991 - 1998
SIGFRID HOAS
Hagaberg
1971 - 1972
GUNILLA HOLLANDER
Kvinnofolkhögskolan
1997 - 2007
CARL-AXEL HOLM
Liljeholmen
1973 - 1977
LILIAN HULTIN
Kvinnofolkhögskolan
1985 - 1985
ERIK IDESTRÖM
Karlskoga
2002 - 2009
SOLVEIG ININBERGS
Lidingö
2009 - 2011
GUN ISACSSON
Kalix
1997 - 1999
ÅKE ISLING
Tollare
1985 - 1993
HARALD IVARSSON
Hagaberg
1966 - 1970
GÖRAN JOHANSSON
Lidingö
1986 - 1994
KENT JOHANSSON
Nordiska
2007 - ff
TAGE JOHANSSON
Runö
1998 - 2011
LENA
JONSSON-GEIROS
Munka
2007 - 2011
MARGARETA
KARLSSON

Edelvik
1999 - 2003
ELEONORE KLOCKARE
Framnäs
2007 - 2011
ALVAR KRISTENSSON
Sundsgården
1985 - 1991
PER LARSMARK
Mellansel
1999 - 2000
ERIK LARSSON
Hålland
1963 - 1963
LARS G LARSSON
Sv Missionsförbundet
1984 - 1985
ÅKE LEANDER
Biskops-Arnö
1967 - 1975
BENNY LILJA
Ädelfors
2009 - 2011
ROLF LINDELL
Jära
1973 - 1977
INGEMAR LINDGREN
Sigtuna
1963 - 1977
ELINA LINNA
Nyköping
2012 - ff
ANDERS LUNDIN
Bosön
1992 - 1999
LENA LÖNNQVIST
Sjövik
2007 - 2009
JAN LÖWENVALD
Visingsö
1986 - 1991
GUDRUN MAGNUSSON
Fridhem
1995 - 1998
EINAR MALMSTRÖM
Jämshög
1990 - 1991
CARL-OLOF NILSSON
Kaggeholm
1993 - 2011

LEIF NILSSON
Missionsförbundet
2000 - 2002
MATZ NILSSON
Östra Grevie
2011 - ff
STEN-INGVAR NILSSON
Ädelfors
1986 - 1995
VILGOT NILSSON
Viskadalen
1963 - 1973
CHRISTER NILSSON
*
1976 - 1977
INGEMAR NORDIENG
Mullsjö
1985 - 1988
PER NORDQVIST
Ljungkile
1985 - 1999
JAN ODHNOFF
Bona
1991 - 2000
EIVOR OLOFSSON
Sverigefinska
1989 - 1996
ASTOLF OLOFSSON
Oskarshamn
1963 - 1977
ERIK OLSSON
*
1966 - 1972
EGON ONERUP
Sv Missionsförbundet
1977 - 1980
ANITA PERSSON
Nyköping
1992 - 1997
WALTER PERSSON
Sv Missionsförbundet
1971 - 1976
KURT PETERSSON
Sunderby
2003 - ff
SIXTEN PETERSSON
Tollare
1979 - 1983
GUNILLA RAMBERG
Långholmen

2003 - 2007
STIG RIKNER
Härnösand
1981 - 1983
KERSTIN SANDBORG
Södra Vätterbygden
1991 - 1997
KLAS SJÖGREN
Helliden
1987 - 1991
1993 - 2007
MONICA
SPARRMAN
Brunnsvik/Runö
/Örenäs
1995 - 2001
ELISABET
STRÖMFELT
Bona
2009 - ff
ALLAN SUNDQVIST
Sånga Säby
1991 - 1993
DAVID
SVENNUNGSSON
Wendelsberg
1963 - 1963
ERLING SVENSSON
Önnestad
1987 - 1996
KARL-HERMAN
TAPPER
Marieborg
1966 - 1972
B TIBERG
Leksand
1963 - 1972
BERTIL TJÄRNER
Sverigefinska

1983 - 1986
ALF TRELLID
Östra Grevie
2000 - 2009
LUDVIG DE VYLDER
Jära
1963 - 1965
LISE-LOTTE WALLIN
Helsjön
2007 - ff
ENAR WALLIN
Härnösand
1963 - 1964
HÅKAN WICLANDER
Stadsmissionen
2007 - ff
ANNE-MARIE
WIKSTRÖM
Västankvik
1983 - 1986
HARALD WOLLSTAD
Ljungkile
1963 - 1965
STIG ÅSBRINGER
Dalkarlså
2011 - ff
SVEN ÅSTRAND
Sigtuna
1985 - 1986
PER-OLOF ÖHRN
Södra Vätterbygden
2003 - 2007
EVA ÖNNESJÖ
Tollare
1999 - 2009
ANDERS ÖSTMAN
Dalarö
1989 - 1991

* uppgift saknas

RIOs verkställande ledamot/ kanslichef/organisationschef

HARALD WOLLSTAD	1963 – 1965	EWA ARENBRO	1994 – 2004
HILDING FRIMAN	1965 – 1979	STINA SUNDBERG	2004 – 2009
RUNO ÖGREN	1980 – 1981	GUNILLA HOLLANDER	2006
STIG RIKNER	1981 – 1983	GUNILLA RAMBERG	2006
LASSE MAGNUSSON	1983 – 1992	TAGE JOHANSSON	2009 – 2010
PER-OLOF ÖHRN	1992 – 1993	EVA ÖNNESJÖ	2010 – ff
BENGT GUNNEMO	1994		

RIOs ordförande

VILGOT NILSSON	1963 – 1973
LARS ESAIASSON	1974 – 1979
BENGT GUNNEMO	1979 – 1997
ÅKE GÖRANSSON	1997 – 2003
PER-OLOF ÖHRN	2003 – 2007
KENT JOHANSSON	2007 – ff

RIOs kansli

JANUARI 1986 – 1992

Västmannagatan 2 (inkl. Folkhögskolornas Informationstjänst)

APRIL 1992 – 2008

Barnhusgatan 20 (Folkbildningshuset)

JUNI 2008 –

Rosenlundsgatan 50 (Folkbildningshuset)

Av RIO nominerade ledamöter i Folkbildningsrådets styrelse

ERIK AMNÅ	1991 – 1994
LAGE ANDREASSON	1991 – 1994
RUNO G LARSSON	1994 – 1998
MARGARETA PERSSON	1994 – 1997
LILLEMOR ARVIDSSON	1997 – 1998
LEIF PETTERSSON	1998 – 2003
WALTER RÖNNMARK	1998 – 2009
MARIE LINDER	2003 – 2010
BIRGITTA LANÉR	2009 – ff
LENA HALLENGREN	2010 – ff

RIOs ordförande har varit adjungerad till Folkbildningsrådets styrelse och suttit med i valberedningen till styrelsen.

Rosenlundsgatan 50 (Folkbildningshuset).

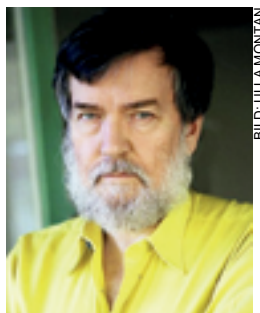

BILD: ULLA MONTAN

STEWIE CLAESON

PRAT I KORRIDOREN

NÄR UTREDAREN (här kallad Utredaren) undrar varför jag vid ett tillfälle ifrågasatte den anmälan som 1979 gjordes mot Skolöverstyrelsen för att man vid verket ifråga accepterat att en svensk folkhögskola använde material som måste ses som militant, synnerligen ensidigt, och politiskt vinklat, kort sagt fullkomligt renons på objektivitet, och att Skolöverstyrelsens byrå V 1 dessutom försvarat tillvägagångssättet, svarar jag, att objektivitet i sig inte är något entydigt, inte något givet, kanske inte ens något gott. I svaret till anmälaren tillbakavisade jag den gången alla anklagelser och hävdade istället att anmälaren ägnat sig åt något som kunde rubriceras som förtal, om det inte varit så att vederbörande sannolikt var okunnig om gällande bestämmelser. Objektivitet, säger jag på nytt, är svårdefinierat. Kanske är detta luddiga begrepp en av anledningarna till att skolans resultat i dessa tider är otillfredsställande och att förfallet vad gäller standarden i den svenska skolan är så omfattande.

Jag kan se att Utredaren genast gör en inre anteckning om min otillräknelighet, om att ännu en Utredare kanske borde ta sig en titt på den skola där jag är rektor. Jag kan se att jag trampar den svenska byråkratins heligaste ko på klövarna.

UTREDAREN LÄGGER ifrån sig sin filofax på det ljusa björkbordet och säger allvarligt att jag väl ändå måste inse att lärare inte skall eller bör avslöja egna preferenser, politiska, etiska eller religiösa, och att alla elever måste skyddas mot otillbörlig påverkan eller indoktrinering. Runt omkring oss sorlar konferensdeltagarna, jag hälsar på flera gamla bekanta och presenterar Utredaren för en god vän (här kallad Vännen), och nämner att vi diskuterar huruvida baptisternas Sjövik skall få erbjuda fördjupande bibelstudier utan att ta upp muhammedanismen eller taoismen och om man måste förbjuda dem att hålla morgonsamling med bön. Och vi diskuterar, fortsätter jag, huruvida lärare på arbetarrörelsens Marieborg eller Brunnsvik, om

nu den senare ännu kan räknas till arbetarrörelsen, om lärarna på dessa skolor måste hålla tyst om att den socialistiska samhällsmodellen enligt deras övertygelse är överlägsen den nu förhärskande marknadsliberala.

Vännen tar Utredaren i hand, frågar honom hur länge han arbetat i verket (här kallat Verket) och säger, på bred värmäländska, att det är bra om han, dvs Utredaren, fortsättningsvis gör klart för sig att det är skillnad på skola och folkhögskola. När Utredaren inte genast nickar i samförstånd går Vännen fram till kaffebordet och förser sig med konferensfralla och solidaritetsodlat kaffe, i plastmugg, vänder sig sedan med mat i munnen och nickar sitt 'vi ses' och jag står kvar där med Utredaren, som nu gör en ny mental anteckning som jag hoppas handlar om det kloka i Vännens vänliga påpekande. Att folkhögskola är något helt annat än skola. Kanske gör han ännu en anteckning om vilken skola som borde inspekteras. Man vet aldrig med utredare.

BILD: DIMITRIS PAPAZIMOURIS

SER MAN EFTER vad man menar med objektivitet finner man att det oftast betecknar ett sakligt och opartiskt förhållningssätt inför något och att det har sin motsats i subjektivitet. När man på nätet letar efter beskrivningar av dessa mångtydiga begrepp kan man dessutom läsa att objektivitet ofta framhålls som ett grundläggande ideal vid journalistiskt arbete. Men vad innebär det?

EFTER ETT LIV i politik och folkhögskola, tänker jag, medan jag lyfter min plastmugg och bränner mig på läppen, efter så många år har jag tyckt att objektiviteten nästan alltid bara är en försåtlig täckmantel för status quo, att låta det vara som det är, att inte börja bråka, låta saker och ting ha sin gilla gång, det är väl bra som det är, det fungerar ju, vad skall du nu börja ändra och dona för, varför kan inte saker och ting bara få vara... Jag sörplar upprört, medan jag tänker. Arbetarpressens journalister skall inte få låta arbetarrörelsens ideal slå igenom, och den borgerliga pressen inte

sina ideal heller, är det så det är tänkt? Och från predikstolarna skall anges att man kan se på det där med frälsningsverket antingen si eller så, och att om man känner för det kan det väl inte vara helt fel med kristlig kärlek och andra kinden och så, men å andra sidan vad är det för fel på sharialagar, de har väl fungerat de också, så man kanske skall vara lite objektiv och fundera på om man verkligen skall fördöma dem, det är ju människor som skapat dem och vad är det som säger att jag har mer rätt än andra, och så vidare och så vidare.

Man tänker mycket när man väl kommit igång och innan konferensen har startat och plastmuggssolidariteten bränner en på fingrarna. Jag ser Utredaren gå från den ene till den andre utanför samlingsalen.

DET KOM VERKLIGEN en anmälan om opartiskhet, icke-objektivitet i undervisningen, den där gången i slutet av 70-talet. Det rörde en rörelsefolkhögskola den gången och den nya förordningen var helt ny och denna nya förordning, salig

"DET ÄR BARA NÄR MAN ÄR TYDLIG OM SIN UTGÅNGSPUNKT, SITT SYNSÄTT, SINA MOTIV OCH VÄRDNINGAR SOM DEN ANDRE HAR EN MÖJLIGHET ATT FÖRSTÅ SIG SJÄLV."

i åminnelse, hade en målparagraf, också den salig i åminnelse, som talade om tolerans och respekt för oliktankande. Men man talade verkligen om oliktankande, för i själva oliktankandet låg den osannolika demokratiska dynamiken. Jag minns att jag till de ansvariga på byrån sa att jag ju bara hade erfarenheter från landstingsfolkhögskolor, men samma ansvariga svarade lugnt att "folkhögskola är folkhögskola", och det är ju ett argument som är svårt att ifrågasätta. I den nya förordningens förarbeten beskrevs de överraskande frimodiga resonemangen kring just opartiskhet, objektivitet. Det var första gången jag insåg att nationen i det tysta och fördolda har mängder av medborgare med stor kunnsighet, stor lyhördhet, prestigelös känsla för det allmännas bästa, gammaldags hederlighet, den där svenska ämbetsmannahederligheten där den andre, den andre, alltid är lika viktig.

JAG MINNS att jag lärde mig något, för all senare verksamhet. Det är bara när man

BILD: DIMITRIS PAPAZIMOURIS

ger klart besked om var man står, när man redovisar de argument man har för sin ställning, som det är möjligt att föra ett samtal. Det är bara när man är tydlig om sin utgångspunkt, sitt synsätt, sina motiv och värderingar som den andre har en möjlighet att förstå sig själv. I kravet att formulera det man uppfattar som tveksamt eller omöjligt eller felaktigt eller korttänkt ligger möjligheten för den andre att se sina egna argument i nytt ljus och antingen betrakta ljuset som skumt och otydligt eller plötsligt inse att man själv sett fel, eller otillräckligt. Och att detta skall göras, så stod det i förordningen, i en anda av tolerans och respekt för oliktankande. Folkhögskolans grundpelare är samtalet. Aldrig tidigare hade jag tänkt på vad Den Gamle sades prata om, det levande ord, så tydligt som när jag den gången hade i uppdrag att formulera svaret om varför det måste vara tillåtet att vara ensidig, opartisk och subjektiv i undervisning-

en. Varför rörelsefolkhögskolor inte är en felaktig utväxt på det svenska pedagogiska trädet, utan förmodligen en genial inympning på pedagogikens stam.

BARA NÄR NÅGON står för en åsikt eller en livshållning har eleven möjlighet att förstå sina egna åsikter, se sin egen hållning, bara när han/hon tvingas att formulera vad man uppfattar som orimligt i lärarens påståenden eller syn, bara då, ja bara då, kan ett slags insikt om livet uppstå. Jag minns att jag letade i den Gamles skrifter för att se vad han hade att säga om just det där med det levande ord... Och fann det inte. Det levande ord, det var ett religiöst begrepp hos honom. Istället läste jag med öppen mun att han talade om – den levande samtalet.

Samtalet.

DEN SOM hela tiden är objektiv, alltid uppträder med 'å ena sidan, men å andra sidan', liknar en vägg av gummi. Man

försöker slå, den viker undan, och när man drar tillbaka slaget kommer gummiväggen tillbaka, oförändrad, oföränderlig, kylig, känslolös, dvs objektiv. Kallade man inte detta under samma 70-tal för den repressiva toleransen?

UTREDAREN SÄGER något. Jag hämtar tillbaka tankarna och ber om ursäkt, och Utredaren säger, leende, att konferensen har startat, skall vi inte gå in tillsammans. Jag tror den kan vara nyttig, inte minst för dig, säger han, den skall handla om kvalitetsredovisning och internkontroll. Inte sant, säger han och tar mig i armbågen som om han vill fösa mig in i samlingssalen, visst känns det nödvändigt, nu skall vi höra noga på. Och två rader framför mig ser jag min värmländske vän, han lyssnar allvarligt, fullt koncentrerad, det är stilla i salen medan föredragningen pågår, och min vän lyssnar, med penna och anteckningsblock i högsta hugg. Men varför skakar han nästan omärkligt på huvudet?

MKFC MoGård **Mullsjö** **MUNKA**
BiskopsArnö **NORDISKA** Nyköping
OSKARSHAMN **PRO** **Runö**
RödaKorset Scouterna **StSigfrid**
StBirgitta **StMaria** Sigtuna Sjövik
SKARPNÄCK Skeppsholmen Skurup
Solvik **SOMMENBYGDEN**
STADSMISSIONEN **STENSUND**
Strömbäck **SUNDBYBERG** Sunderby
SUNDSGÅRDEN **Sverigefinska**
Södertörn **SÖDRASTOCKHOLM**
SÖDRAVÄTTERBYGDEN
TOLLARE Tornedalen **VADSTENA**
Valjeviken Valla **Wendelsberg**
VISKADALEN VårdingeBy
VÄDDÖ **VÄSTANVIK**
Västerås **ÅGESTA** Ädelfors
ÄLVSBY **ÖNNESTAD** **ÖREBRO**
ÖSTERLEN ÖstraGrevie

